

LINDA ALZAGHARI
ELLEN REISS

*Radikalisering
blant unge
muslimer
i Norge
- en antologi*

Copyright Minotenk 2014

Redaktør og prosjektkoordinator: Ellen Reiss

Fagredaktør og daglig leder: Linda Alzaghari

Prosjektmedarbeider: Yousef Assidiq

Design og artwork: Martine Bongard /*void*/voidoslo.no

Utgitt med støtte fra Fritt Ord og Politidirektoratet

ISABELL EL-MELHAOUI

Habibi

jeg ser på et bilde av to kvinner
i sorte burkaer
med navneskilt som sier
rabia og arifa bibi
to søstre
ved siden av hverandre i sofaen
bak dem flasser den hvite murveggen
flurene surrer rundt vifta
begge har hendene på fanget
stryker seg over lårene
mens de forteller om markedsplassen
nellikspiker med india og blodrøde tomater
boller med sukker som smelter i sola
hvordan det er så stå
med et bombebelte
rundt hofa
og telle sakte ned inni seg

jeg sitter i fengsel
etter et mislykket forsøk
folk sier vi blir menn av å være her inne
vi tror vi er selvstendige
jeg sier:
vi drømmer bare om et sted
der mynten vokser fritt
der ektefeller, fedrene og sønnene våre spiser dadler
og spiller backgammon i skyggen av et tre
vi er ikke terrorister
vi er romantikere
vi har ingenting å gjøre her

jeg spør bestemor om det å spre kroppen sin
for rettferdighet eller frihet
er trygghet når trygghet ikke finnes
på en buss som kjører
hverdagsmennesker
fra holdeplass til holdeplass
en ettermiddag i israël
jeg googler allahs sorte enker
jeg vil ikke bli avhørt av PST
jeg bestiller rettetang og barbermaskin
til broren min i julegave

Innhold

<i>Forord</i>	6
<i>Årsak</i>	9
<i>Radikaliseringsprosessen</i> Yusef Assidiq	10
<i>Det menneskelige utgangspunktet</i> – intervju med voldsforsker Ragnhild Bjørnebekk Ellen Reiss	12
<i>Identitetskrise – en sårbarhetsfaktor</i> Linda Alzaghari og Ellen Reiss	16
<i>Sosial forankring – mennesket i en kontekst</i> Linda Alzaghari	19
<i>Konspirasjonsteorier</i> Lars Gule	20
<i>Radikalisering på internett</i> Linda Alzaghari	22
<i>Voldelig populærkultur og gangstere som vil til paradis</i> Linda Alzaghari	24

26	<i>Jeg kunne blitt en ekstremist</i> Yousef Assidiq	<i>Med hjerte for ungdommen</i> – intervju med Imdi-rådgiver Michael Cruz Linda Alzaghari	48
29	<u>Virkning</u>	<i>Bekymringssamtalen</i> Yousef Assidiq	51
30	<i>Islam Net, et barn av tiden</i> – intervju med religionshistoriker Marius Linge Ellen Reiss	<i>Trusselvurdering fra PST</i> Yousef Assidiq	52
34	<i>Profetens Ummah</i> Linda Alzaghari	<i>Humera Khan – en muslimsk foregangskvinne i arbeidet mot ekstremisme</i> Linda Alzaghari	54
36	<i>Radikalisering – Syria og Irak som jihadsentre</i> Alte Mesøy	<i>Radikalisering fra et ungdomsperspektiv</i> Abdirahman Abdulkadir	56
40	<i>Islamsk Stat – Om kalifer og strutser</i> Usman Asif	<u>Verktøy</u>	59
43	<i>Oppbyggingen av en terrorcelle</i> Yousef Assidiq	<i>Propagandakrigen på sosiale medier</i>	60
45	<u>Løsning</u>	<i>Ordliste</i>	69
46	<i>Forebygging og avradikalisering</i> – intervju med voldsforsker Ragnhild Bjørnebekk Ellen Reiss	<i>Sårbarhetsfaktorer</i>	71

Forord

Radikalisering og voldelig ekstremisme har preget nyhetsbildet det siste året. PST nevner islamistisk ekstremisme som den største trusselen for terror i Norge, regjeringen satt i fjor høst ned en arbeidsgruppe for å utarbeide en ny handlingsplan mot voldelig ekstremisme som ble ferdigstilt i juni 2014, og media har satt fokus på unge, norske menn og kvinner som reiser til Syria og andre krigssoner for å delta i kamphandlinger. Det diskuteres hva slags trussel de såkalte fremmedkrigerne kan utgjøre for samfunnet når de vender tilbake, hvor utbredt voldelig ekstremisme er blant unge i Norge, og vi har opplevd sjokket når en norsk gruppe går ut i media og støtter terrororganisasjonen ISIS (Islamic State of Iraq and Syria) i Irak. Det totale bildet er at vi har et skrikende behov for forebygging.

Ekstremisme er på ingen måte forbeholdt én religiøs gruppe, men Minotenk har valgt å fokusere på utfordringen med radikalisering blant unge muslimer fordi vi mener vi har et prekært behov for mer kunnskap. Gjennom kunnskap og kompetanse kan vi demme opp under uvitenhet og fremmedfrykt, stimulere til dialog og integrering, samt bidra til en mer effektiv forebygging. Ekstrem islamisme er et relativt nytt fenomen i norsk kontekst, mens høyre- og venstreekstreme har det norske samfunnet lengre erfaring med. Denne boken gir en enkel og oppdatert innføring i temaet radikalisering og voldelig ekstremisme med islamistisk fortegn, og noen verktøy til forebygging.

De siste to årene har flere titalls unge, norske menn og kvinner reist til Syria og Irak for å delta i væpnet krig i ekstreme grupper. Andre har reist til Somalia og Pakistan. Noen har blitt drept, noen ønsker å få hjelp til å vende tilbake og noen er fortsatt der og kjemper. Det er ikke alle som reiser til konfliktområder som har et ekstremistisk tankesett eller som hadde intensjon om å slutte seg til ekstreme grupperinger. Det er legitimt å ville hjelpe den hardt prøvede sivilbefolkningen i områder herjet av krig, og behovet for nødhjelp er enormt. Men majoriteten av de som har reist har sluttet seg til ISIS (Islamic State of Iraq and Al-Sham) som ble til IS (Islamic State), den mest ekstreme jihad-gruppen i moderne tid.

Vi adresserer de som står i fare for å gå inn i en radikaliseringsprosess. Vi er bekymret for at unge mennesker skal bli indoktrinerte, brutaliserte og traumatiserte, og slik kunne utgjøre en fare for både seg selv og sine omgivelser. Vi har ingen unge å miste.

Denne boken er ment som en inspirasjon og kunnskapsheving for alle som jobber med unge – myndigheter, lærere og helsepersonell, like mye som foreldre og ungdommer – slik at man kan få noen verktøy til å identifisere og iverksette forebygging av radikalisering og voldelig ekstremisme, og bli bedre kjent med aktørene som allerede jobber på feltet.

Økt kunnskap gir større evne til å nyansere og sette inn mer målrettede tiltak til de få det gjelder, samtidig som vi jobber effektivt med inkludering for alle. Vi vet at mange unge, norske muslimer føler seg stigmatisert og mistenke-

liggjort i det norske samfunnet, og vi mener det er viktig at vi klarer å skille mellom muslimer flest og de få individene som har ekstreme tendenser. Samtidig som vi jobber mot radikaliseringsprosesser, må vi også jobbe mot fordommer. Vi observerer hatefulle ytringer og handlinger mot muslimer eller personer med antatt muslimsk bakgrunn, og vi vet at fremmedgjøring og mangel på tilhørighet er sentrale faktorer i en radikaliseringsprosess, derfor blir en bred forebyggingsplattform så utrolig viktig.

Den transnasjonale virkeligheten mange unge lever i, særlig på internett, må tas på alvor. Vi må tørre å snakke mer åpent om de vanskelige temaene som ungdommer bekymrer seg for og tenker mye på, som internasjonale kriger og konflikter, som store deler av majoriteten kun har et upersonlig forhold til gjennom mediene. Ungdom har ofte en utpreget rettferdighetssans som kan skape en destruktiv og fremmedgjørende frustrasjon hvis den ikke adresseres. Å underkommunisere global urettferdighet, undertrykking og skjeve maktforhold, vil gjøre det lettere for de aktørene som spiller på ungdoms rettferdighetsans å vinne oppslutning.

Vi sitter ikke på noen fasit, men vi ønsker å motivere til og tilrettelegge for at så mange som mulig kan være med å engasjere seg i det forebyggende arbeidet. Bare slik vil vi som samfunn lykkes.

Boken har vi delt inn i fire deler: Årsak, Virkning, Løsning og Verktøy. Vi ville først gjengi noen av de mange og sammensatte årsakene som kan ligge til grunn før et individ starter en radikaliseringsprosess, og har valgt både et psykologisk og sosiologisk perspektiv. Her finner du også Yousef Assidiq sin personlige historie fra da han søkte seg til feil miljø. Under "Virkning" finner du noen eksempler på hvor radikalisererte mennesker kan finne meningsfeller og fellesskap, og hva slags handlinger det kan føre til. Derfra kan du lese videre til "Løsning", hvor ressurspersoner gir noen råd om hvordan man kan tilnærme seg og jobbe med ungdom i faresonen. Til slutt gir vi deg noen verktøy, en liste over ord og begreper, samt symbolikk, som kan være tegn på at noen befinner seg i faresonen.

Årsak

Det er mange og sammensatte grunner til at unge mennesker kommer inn i en prosess hvor de gradvis nærmer seg voldelig ekstremisme, men ofte henger det sammen med psykisk sårbarhet, identitetskonflikt og konspirasjonsteorier. Det er viktig å forstå hva som ligger forut for radikaliseringsprosessen. Ideologi er ofte bare et middel, for å finne årsaken må vi se individet.

Radikaliseringss- prosessen

Radikalisering er prosessen der en person i økende grad aksepterer bruk av vold for å nå sine politiske eller ideologiske mål.

Det er viktig å skille mellom radikalisering og det å være radikal. Mange kan ha radikale tanker, både politisk og religiøst. For eksempel kalte vi på 70-tallet de politisk aktive på venstresiden for radikale. For mange kan ordet "radikal" også være positivt ladet, men i denne sammenhengen bruker vi begrepet i en kombinasjon med et spesifikt virkemiddel: viljen til å bruke vold mot meningsmotstandere.

Vi snakker gjerne om en radikaliseringssprosess, en gradvis endring i en persons tankesett og ofte også utseende.

Hvor lang tid radikaliseringssprosessen tar, vil variere fra person til person. Og ikke alle som begynner på en radikaliseringssprosess blir voldelige ekstremister.

Radikaliseringstunnelen

Radikaliseringssprosessen kan beskrives som en tunnel.

Inngangen til tunnelen er starten på radikaliseringen. De som kommer ut i den andre enden av tunnelen er det vi kaller "ferdigradikaliserte". Det betyr kort og godt at de har kommet så langt at de er klare til å utføre politisk motivert vold. De som er i radikaliseringstunnelen, kan støtte bruk av vold, eller oppfordre andre til å begå voldshandlinger.

Noen personer går bare så vidt inn i tunnelen for så å gå ut igjen. Noen går et stykke inn og blir der i årevis eller kanskje hele livet. Mens noen få går hele veien igjennom. Hvor raskt en person beveger seg gjennom radikaliseringstunnelen, eller hva de gjør i tiden de er i tunnelen, kan variere. De som forblir i tunnelen med et ekstremistisk tankesett, men ikke har blitt voldsutøvere, kan likevel utgjøre en potensiell trussel. Da kan det være tilfældigheter, for eksempel en negativ hendelse, som kan drive dem lenger inn i tunnelen og til voldshandlinger.

Hvor starter radikaliseringen?

Det er mange ulike årsaker til at noen blir radikaliserte. Det kan være alt fra søken etter spenning, problemer i hjemmet, ha en sårbar identitet, og til en sterk ideologisk eller religiøs overbevisning. Det kan også være at man har havnet i et dårlig miljø eller blir påvirket av noen i familien. Felles for de fleste er at det finnes en eller annen underliggende årsak eller hendelse som langt på vei kan forklare utviklingen.

Underliggende årsaker kan være en historie om brutal mobbing eller rasisme. Det kan få folk til å akseptere en «oss» mot «dem» tankegang der man ser på enkelte grupper som fiender. Å vokse opp i en dysfunksjonell familie kan gjøre at man søker et sterkt fellesskap utenfor familien for beskyttelse og for følelsen av å bli verdsatt. Å være i en identitetskrise der man verken klarer å tilfredsstille familiens eller samfunnets krav, kan gi grobunn for

følelsen av utenforskap og søken etter tydelige identitetsmarkører og fellesskap. Det å være utsatt for vold i oppdragelsen kan gjøre at man selv får lavere terskel for å utøve vold ovenfor andre. Alt dette kommer vi nærmere inn på senere i boka.

For å forstå årsaken til at noen lar seg inspirere av et ekstremt virkelighetsbilde må vi se på hvert enkelt individ og forsøke å finne faktorene som satte i gang prosessen.

Først da kan vi sette inn tiltak der de har størst effekt. Her er det ekstremt viktig å forstå at siden årsakene forut for radikaleringen er sammensatte, så er ikke alltid den beste løsningen kraftig angrep på ideologi. Faren ved å angripe offensivt og generelt er at man lett kan bidra til å bekrefte den radikaliserende sitt fiendebilde eller underbygge en offerrolle, fremfor å gi alternativer og en vei ut. Det kan i verste fall føre en person ytterligere inn i radikaliseringsstunnelen.

Dersom vi ønsker å hjelpe noen ut av et ekstremt miljø er vi nødt til å gjøre noe med det som fikk dem dit i utgangspunktet. Så nøkkelen er å identifisere sårbarheten i hvert enkelt individ og gi verktøy, veiledning og hjelp til å gjenvinne kontrollen over sitt eget liv og egen situasjon.

I mange tilfeller er det ikke den ekstreme ideologien som er mest sentral i tilknytningen til et ekstremt miljø. Ofte er det behovet for en solid identitetsmarkør og et trygt samhold som veier tyngst. Derfor må man finne måter man kan skape en alternativ tilhørighet og trygghet.

Er det noen måte å identifisere de som dreier mot det ekstreme?

Noe av utfordringen med forskning på radikalisering og ekstremisme er at mange av trekkene som man kan tenkes er medvirkende til at noen dreier mot det ekstreme også kan finnes igjen i den generelle befolkningen uten ekstreme synspunkter.

Det vi derimot kan gjøre er å finne ut hva det er som gjør mennesker sårbare og i hvilke situasjoner man er lettest å påvirke. Derfor har vi laget en oversikt over sårbarhetsfaktorer og bekymringstegn som kan finnes helt bakerst i boka.

Når det kommer til å forebygge radikalisering og ekstremisme handler det i stor grad om å observere og reagere tidlig nok. Jo lenger inn i radikaliseringsstunnelen man kommer, jo vanskeligere blir det å trekke seg tilbake. Det handler om å utvikle gode planer for å identifisere sårbarhetsfaktorer og være på vakt etter bekymringstegnene for å finne en løsning før det blir for sent.

Når det kommer til å hjelpe folk ut av miljøet så handler det ofte om å rydde opp den veien som førte dem ut på skråplanet i utgangspunktet, slik at man kan føle seg trygg på at det finnes et alternativ. Det bør følges opp med en positiv mentor som kan være et forbilde og en støtte i starten og man må ha et tilbud om jobb og en fremtid som kan fungere som en gulrot.

I stor grad handler det om å analysere og identifisere hvorfor hver enkelt har valgt den veien de har gjort, dersom man møter på noen som har den ideologiske overbevisningen helt ned i ryggmargen er det vanskelig å skulle påvirke det, all den tid ethvert forsøk på å «knekke» overbevisningen vil bli sett på som et angrep og man vil forsvare seg med godt utviklede fiendebilder.

Det menneskelige utgangspunktet – intervju med psykolog og volds- forsker Ragnhild Bjørnebekk

- Det er snakk om noen grunnleggende menneskelige egenskaper som blir for sterke og på en måte “tipper over”. Dermed endres faktisk alt man kan ha lært om rett og galt.

Cand ped i pedagogisk psykologi og voldsforsker ved politihøgskolen, Ragnhild Bjørnebekk, forteller om de menneskelige psykologiske faktorene som ofte ligger til grunn når noen radikaliseres. Hun både forsker på, og har klinisk erfaring med voldelig ungdom, både gjengmedlemmer og høyreekstremister.

- Det er samspillet med alle de indre faktorene et individ har med seg, og de situasjonene de kommer inn i, for eksempel gruppene de møter og blir fanget av, som er avgjørende for hvordan resultatet blir. Sårbarhet er et sentralt element.

Hun mener de samme faktorene kan gjelde voldelige islamister, voldelige høyreekstreme eller voldelige gjengmedlemmer.

- Jeg ser ikke så store grunnleggende forskjeller. Det er snakk om noen menneskelige sårbarheter og gruppedynamikker, som søken etter et familielignende fellesskap, oppbygging av sterke lojalitetskrav innad i gruppa, og sanksjoner hvis du bryter lojaliteten. Forskjellen er ideologien, på bakgrunn av ideologi kan fiendebildet endre seg, og det blir avgjørende for hvem du går til angrep på.

Ledere

Bjørnebekk differensierer mellom ledere, medlemmer og rekrutter når hun skal forklare de indre psykologiske faktorene. Noen markante trekk skiller lederne fra de andre.

- Når jeg ser på ungdommene finner jeg igjen at lederne i grupper med ekstreme ideologier har noen indre psykologiske faktorer som gjør at de blir ledere. Det som oftest går igjen er antisosiale og narsissistiske trekk og et ønske om makt. De kan være godt utdannet, intelligente, og med et stort behov for å bli sett og beundret, men samtidig få utøve kontroll og makt. Mange er sjarmerende og flinke til å overbevise, manipulere og overtale. Det er av betydning for rekrutteringen.

Det kan være konspirasjonsteorier som ligger til grunn for motivasjonen til å handle.

- Noen av lederne har en tankeramme om at det er urettferdighet i samfunnet de lever i, noen er “de onde” som de kan få et sterkt behov for å bekjempe. Og de er handlekraftige. Slike tankerammer, i sammenheng med lav toleranse og manglende evner til å se ting fra flere sider, gjør dem farlige. Dette har vi sett både hos kvinnelige og mannlige ledere innenfor venstreradikale bevegelser. En del har kriminell løpebane og høy toleranse for bruk av vold. Noen har mistet far i en sårbar periode eller far har ikke vært til stede. De kan også ha opplevd traumer i nær familie.

Barnevernet fikk kjennskap til situasjonen og hasteplasserte ham på et sted langt borte fra gruppen. Der kom han seg gradvis. Han gjenoppbygde tidligere positive tilknytninger, kuttet båndet til gruppen og deres tankegods. Han tok opp utdanning med tett oppfølging og inkludering i andre miljøer. "Kommandanten", som barnevernet også grep inn overfor, fikk en historie med alvorlige tilbakefall. Han hadde en opphopning av kaos og risikofaktorer i løpet av barndommen, som var langt mer omfattende enn "rekruttens".

- Spesielt lederne er ofte spenningsøkere, har en fascinasjon for vold, og kan få et kick av voldsutøvelse. De får belønning, i form av status og medieomtale, av å gjøre ting som er negative, eller av å proklamere negative ting. De kan ha mye sinne, høy aggressivitet i seg og stort behov for å bli sett. Det er typisk for en del kriminelle, høyre- og venstre radikale, og sannsynligvis også for jihadister som formidler aggressive og voldelige videoer på nettet.

Bjørnebekk påpeker at lederne kan være "tidlig startere", det vil si at man kan identifisere et alvorlig utviklingsmønster tidlig. Dette gjør det også mulig å starte forebygging av mulig voldsutvikling tidlig.

- Tidlig-starterne er ofte i opposisjon til autoriteter, som også kan føre til at de faller utenfor på skolen. Det er ikke bare at de blir ekskludert, men de bidrar til ekskluderingen selv også. Det skaper risiko for marginalisering som er problematisk og som man må gjøre noe med tidlig.

- Ett eksempel fra forskningsprosjektet mitt fra en del år tilbake, om unge ute av kontroll, kan være tanken om å ta over land i kaos, som vi nå hører fra tilhengere av ISIS/IS i forhold til Syria og Irak.

Bjørnebekk kommer med et eksempel:

"Kommandanten" i en høyreekstrem gruppe beskrev hvordan de var i løpende voldelig konflikt med en multi-etnisk gruppe, som de ut fra sin ideologi utpekte som hatgruppe. De delte byen mellom seg i områder som var "sine" og "deres". Hvis noen overtrådte territoriets grenser medførte dette voldsangrep mot de andre. Gruppen var organisert hierarkisk. Øverst var "kommandanten", som bestemte aksjonene og "PC-eksperten", som utviklet kontakten med andre tilsvarende grupper. Under disse var "soldatene" og "rekruttene". De opererte på kommando fra lederne, kledd i sine uniformer med tegn, symboler og barberte hoder. Lederne hadde blikk mot "kaos" i andre land. Dette kunne bli en egnet situasjon til å komme i posisjon for å gjøre landet til en "nasjonalistisk" stat.

Krisemaksimering var sentralt for å komme i posisjon. En ung gutt ble rekruttert til gruppa ved å bli hentet opp i en krisesituasjon preget av forvirring, familiekonflikt og skoledropout. Han hadde imidlertid problemer med volden han måtte utføre som del av opptaksprosedyrene mot personer i hatgruppen. Han fikk i etterkant store problemer med mareritt. Han ble kvalm, men behov for tilknytning overskygget en periode hans indre dilemmaer.

Rekrutter

Til forskjell fra lederne, er ofte de som blir rekruttert mer sårbare psykologisk. Det er gjort internasjonale studier som sammenfaller med Bjørnebekks erfaring med enkeltindivider hun har jobbet med. De kan være i en personlig utsatt situasjon, ha behov for tilknytning, og å finne mening og mål i sin tilværelse. Dermed kan de raskt føle seg beåret av å bli trukket inn i et miljø som gir dem status og oppgaver å utføre.

- Ungdomssituasjonen er en sårbarhetssituasjon i seg selv, men ofte er de frustrerte og usosiale eller isolerte på skolen og annet sosialt samspill. Andre har frustrasjonen knyttet til familien. Det er ikke alltid sånn at de kommer inn i gruppene gjennom voldstanker, eller at de ser på det som sentralt, men de kan ha en "enten eller" tankegang med liten toleranse for at det er flere syn tilstede samtidig. Deres behov for å tilhøre kan komme fra at de tidligere har hatt en vanskelig tilknytning i familien eller på skolen. Når de da først kommer inn i en gruppe så vil gruppedynamiske krefter knyttet til oppbygging av lojalitet få forrang, og lojaliteten kan bli sterkere enn den etiske refleksjonen i forhold til voldsbruk.

Hun beskriver det som en flytende prosess.

- Lederne trekker inn et absolutt ideologisk eller religiøst grunnlag. De skaper fiendebilder og gradvise legitimeringer om å utføre antisosiale handlinger. Så det er en flytende

prosess mot å endre seg slik at de godtar gruppens eller ledernes mål og påvirkning. For eksempel kan noen dra til Syria av humanitære grunner, men det kan endre seg når de kommer dit fordi de er i en flytende utvikling.

For å lokke og trekke påvirkelige individer inn i gruppen brukes flere verktøy som har sterk appell til følelser i mennesker.

- Det kan være en totalpakke med påvirkning bestående av ulike følelsesmessige komponenter: musikk, video, bilder samt tegn og symboler for å vise at man hører sammen. Det kan være tatoveringer, frisyre og klær, alt ettersom hvilke ideologi det er. Det blir mange følelsesmessige elementer, krydret med sterke uttalelser. Musikk og bilder påvirker sterkt, og de ytre tegn og symboler gir en indre sammenheng som man bygger opp en identitet rundt. Alle vet hvem du er og at du tilhører en spesiell gruppe.

- Det er jo ironisk at mange pro-sosiale grupper også bruker tegn, symboler og slagord for å skape identitet og samhold. Speideren var en av de gruppene som tidlig tok dette aktivt i bruk. De tidlige gjengene i New York lærte seg dette av speiderbevegelsen og brukte det for å bygge opp sitt eget sett av lover og bud for å skape lojalitet, indre justis og hindre at noen gikk ut. Dette viser at det er noen grunnleggende menneskelige mekanismer som grupper bruker for å knytte seg opp til hverandre. De fleste bruker slike mekanismer til å motivere til positive

og utviklende formål, noen utvikler mekanismene slik at de blir effektive for å utføre ekstreme handlinger.

Bjørnebekk trekker også inn denne sårbarheten blant selvmordsbombere. De er vanligvis ikke ledere, men utsatte personer.

- En overvekt har hatt en krise på forhånd, eller en depresjon som har gjort dem åpne for å søke seg til grupper og la seg rekruttere. Det kan være ensomme ulver som søker seg til en flokk, eller en flokk ulver som finner enkeltindivider. Adam Lankford har i en omfattende sammenstilling av egen og andres forskning om selvmordsbombere vist at hovedvekten av dem enten har hatt selvmordstanker, selvmordsforsøk, depresjon eller personlige kriser og vanskelige psykologiske tilstander på forhånd.

Empati og lojalitet

Ordet empati går igjen i mediasaker om barneranere, ekstremister og voldsmenn. Bjørnebekk forklarer hvorfor det er viktig i disse sakene.

- Empati er en av de viktigste bufferne for det å skade andre. Er den høy så skal det mye til for å bruke vold eller skade noen på andre måter. Men empati dreier seg ikke bare om å sette seg inn i en annen sitt sted, men også om medinnlevelse, å kunne leve seg inn i og på en måte oppleve andres lidelse, altså reagere følelsesmessig

negativt på andres lidelse. Sånn sett er det litt annerledes enn sympati. Det er en egenskap som har med overlevelse å gjøre, for eksempel å være i beredskap for å redde andre som er i fare. Den er helt sentral og utvikles gjennom gode tilknytningsformer til de nærmeste omsorgspersonene.

Utviklingen av en sunn og positiv empati kan bli ødelagt av ytre påvirkning, mens noen med antisosiale personlighetsforstyrrelser kan lære seg å utnytte den.

- *Empati er medfødt for de fleste men kan blokkeres hvis man opplever mange negative ting. Hvis man har mer enn nok med å klare seg selv, kan man miste eller få svekket evnen til å se andre. Empati er ulikt fordelt mellom kjønnene. Kvinner har ofte litt høyere empati enn menn. Empati dreier seg om å desentrere, altså å sette seg kognitivt inn i noen andres sted for å forstå dem. En psykopat kan også være opptatt av å forstå og desentrere, men da for å kunne ramme enda sterkere.*

Mangel på empati og blokkering av empati kan føre til aksept av vold, men også for mye empati kan være farlig i møte med karismatiske ledere som har en sak å føre, og som spiller på lojalitet og den annens empati. En snakker da om den farlige empatien.

- *Vi har en farlig empati når følelsesinnlevelsen blir så sterk med personer som har gjort grusomme ting at man tror man kan endre dem. Noen jenter jeg har jobbet med har fått så sterk empati med antisosiale personer og grupper at de har blitt med dem, mistet sin selvstendighet, og deltatt i antisosiale handlinger selv. En slik overempati kan vi også se tendenser til når voldelige islamister spiller på empati for ofrene i Syria for å få med mennesker til å kjempe for en sak som egentlig er islamistenes egen.*

Noen ganger kan man også bli fanget av en misforstått eller overdreven lojalitetsfølelse.

- *Jeg hadde en ung sårbar gutt i terapi som beskrev en voksen mann som hadde tatt seg mye av ham da han var liten. Han fikk et lojalitetsbånd og ble så rekruttert inn i en gjeng. Han ønsket seg hele tiden ut og var livredd. På et tidspunkt kom han ut for en alvorlig voldsepisode, hvor det eldre idolet var involvert, og så ble han med i lojalitet med ham. Paradokset jeg stilte ham overfor var hvorfor han fikk dårligere samvittighet i forhold til denne mannen, enn for den handlingen som ble utført. Det har med lojalitetsbåndene å gjøre, empatisk innlevelse med idolet som satte hans etiske refleksjonsevne til side.*

Hendelser

Bjørnebekk forteller at enkelte situasjoner kan gjøre deg ekstra sårbar, for eksempel en hendelse som fører til at man føler seg krenket. I slike situasjoner kan "det personlige møtet" med en som rekrutterer ofte bli det avgjørende dyttet i feil retning.

- *For dem kan det være et helt sentralt møte å bli hentet opp av en gruppe eller en leder med en tydelig agenda som gir mening til tankene og følelsene, og som tilbyr*

handling. Det kan også fungere helt motsatt og føre til at man tar avstand, så det er ofte noen psykologiske og personlige ting som ligger forut og fører til at de blir med.

For enkelte kan også kulturforskjeller være en utfordring som fungerer som en sårbarhetsfaktor.

- *Noen kommer fra en kultur som er veldig ulik den norske, med andre modeller for hvordan et samfunn er, og hvordan forhold mellom mennesker eller kjønn fungerer. Man kan kanskje ha én oppdragelse hjemme, men møte andre normer i samfunnet ellers. Det er modeller som krasjer med hverandre, og da kan det oppstå konflikter som man prøver å få et avklart forhold til.*

For å kunne jobbe effektivt med forebygging trenger nøkkelpersoner som lærere, sosialarbeidere og andre som har mye kontakt med ungdommer i risikogruppen være seg bevisst at det ikke er "slemme ungdommer" de står ovenfor, men mennesker som kan ha opplevelser i bagasjen som fører til sinne, antipati og behov for tilhørighet.

sees på som en konstant bearbeidelse og tilpasning av inntrykk og oppfatninger, en slags kontinuerlig dialog med seg selv og omverdenen.

Vår identitet består av mange deler. Man har mangfoldige identiteter, altså kan man ha tilhørighet til flere forskjellige nasjoner, kulturer eller grupper på samme tid, uten å miste følelsen av å være en egen person.

Etnisk eller sosial tilhørighet er ikke det samme som kulturell identitet. Kultur forstås da som holdninger, verdier og normer, ikke etnisitet, og kulturell identitet uttrykker da hva som gir mening og har verdi i livet, og hvilke koder og symboler man forstår verden ut fra. Andre identitetsdannede faktorer, som skolegang, yrkesliv, populærkultur, og det norske storsamfunnet i sin helhet, må betraktes som minst like viktige kilder til identitetsdannelse hos norske muslimer, som religion. Unge muslimers identitet er mangfoldig, fleksibel og situasjonsbestemt, men samtidig integrert.

Kulturell identitet betyr at man oppfatter seg selv som kulturelt lik andre som deler denne identiteten. De som deler kulturell identitet har ikke nødvendigvis samme kulturelle bakgrunn. Man kan dele symbolske markeringer, og til ulike tider. Eller man kan for eksempel bruke 17. mai-sløyfe sammen med hijab, og på den måten markere tilhørighet både til en norske identitet og en religiøs identitet.

Ifølge sosialantropologen Thomas Hylland Eriksen betyr kulturell identitet at man oppfatter seg selv som kulturelt lik med andre som deler denne identiteten. Kulturell identitet betyr altså ikke at de som deler identiteten nødvendigvis "har samme kultur", men at de subjektivt opplever det slik og følgelig gjør symbolske markeringer av likhet innad og grenser utad.

Andre identitetsskapende faktorer kan være kjønn, skole, jobb, familie, venner, religion, litteratur og musikk. Sosial identitet handler om å føle gruppetilhørighet.

Vår personlige identitet utvikler seg gjennom hele livet. Noen møter motstridende forventninger og krav til ens identitet og tilhørighet, fra for eksempel familien, skole og venner. Dette kan oppleves som et slags krysspress.

Hvis vi møter mye motstand på én del av vår identitet, for eksempel vår religiøse, så kan vi føle behov for å beskytte den delen. Det blir en defensiv handling som kan skape en forsterket identitet, som ikke har plass til så mange andre. Dette kan også føre til lite toleranse for andre identiteter, og samtidig gi en sterk fellesskapsfølelse for de som er innenfor.

Religiøsitet som identitetsarbeid

Religiøse grupper er med på å forme individet i en sosial prosess, gjennom å oppmuntre til noen egenskaper og kvaliteter og opponere mot andre, ofte på grunnlag av ens overbevisning om hva man tror Gud mener er riktig eller galt, godt eller ondt. Blant muslimer vil det for

LINDA ALZAGHARI OG ELLEN REISS

Identitetskrise – en sårbarhetsfaktor

Søken etter identitet og tilhørighet blir ofte løftet frem som en medvirkende faktor til at unge muslimer søker mot ekstremistisk ideologi. Mange unge muslimer føler at det er vanskelig å bli akseptert som norsk, selv om de er født og oppvokst her. Krav om "norskhet" kan komme i konflikt med deres ønske om å bevare sine røtter og tro. Mediebildet rundt islam og muslimer har også lenge vært knyttet opp til mange negative saker, som terrorisme, kriminalitet, kvinneundertrykking og innvandringsdebatt, noe som kan forsterke denne følelsen av identitetskonflikt.

Etter terrorangrepene i USA 09.11.2001 har den vestlige offentligheten hatt et omfattende søkelys på islam og muslimer, og i samspill med dette har unge muslimer blitt mer opptatt av å definere innhold og tilhørighet til sin muslimske identitet. Når det oppstår en følelse av å hverken være norsk eller høre til foreldrenes nasjonalitet, så løser en del unge muslimer det med å innta en orientering mot en "universell islamsk identitet". For å forstå hvordan og hvorfor dette skjer kan man se på identitetsdannelse og hvordan dette, og andre sosiale prosesser, øker et behov for å "søke tilflukt" i religionen.

Mangfoldig identitet

Enkelt forklart handler identitet om hvordan vi ser på oss selv som personer. Det handler om tilhørighet. Det handler om *hvor* vi føler vi hører til og *hvem* andre vi føler vi har noe til felles med. Identitetsdannelse kan

eksempel si hva man tror Gud har gjort forbudt (arabisk: haram) og tillatt (arabisk: halal).

Religiøse institusjoner sørger for å gi sine medlemmer et sosialt nettverk som kan ha stor innvirkning på individets identitetsdannelse. Ikke bare på grunn av religiøs tro, men også fordi de tilbyr så mange viktige støttefunksjoner gjennom livet, i forbindelse med fødsel, død, overgangsritualer og rene sosiale ritualer.

Man kan skille mellom to hovedtyper muslimsk religiøsitet som preger vår tids islam: humanistisk, eller etisk islam, og neofundamentalisme.

Den ene formen for religiøsitet er emosjonell, åndelig og fokuserer på refleksjon, selvbevissthet og kunnskapstilleggelse. Denne religiøsiteten har en åpen holdning til storsamfunnet og oppfordrer til å ta aktiv del i det. Den andre formen for religiøsitet er kjennetegnet ved at man vektlegger å følge normer og innrette sine liv etter hva som er haram og halal. Denne formen for religiøsitet tolker og fremstiller de islamske prinsippene som udiskutable og uforanderlige sannheter. Det er en religiøsitet som er opptatt av å underkaste seg Guds lover, med en tanke om at det er livet etter døden som virkelig teller, og at denne verden (dunya på arabisk) bare er et midlertidig sted hvor man får sjansen til å bevise sin lydighet ovenfor Gud.

Disse to posisjonene eksisterer ikke i ren form, men kan være nyttige i analysesammenheng, som en illustrasjon på poler muslimer veksler mellom i sitt religiøse liv. Begge

må sees i sammenheng med kulturelle prosesser i de moderne samfunnene identitetene leves ut i.

Fellesskap og samhold

Et fellesskap er en utveksling og anerkjennelse av hverandres verdier, normer og regler, og er bare et fellesskap så lenge det som forener medlemmene oppleves som mer vesentlig og sterkere enn de faktorene som måtte skille dem. Muslimer i en migrasjons- og minoritetskontekst vil ha mange interne uenigheter rundt hvordan islam skal formidles og praktiseres, men utad har det vært en prioritert strategi å fremstå samlet, særlig når det skjer ting som setter søkelyset på *alle* med muslimsk tilhørighet. Ytre press og stigmatisering bidrar til større vekt på indre samhold, på bror- og søsterskap.

Samhold er en måte å tenke og handle på som både preger individet, relasjoner mellom ektefeller, familie og venner, og andre sosiale kategorier helt ut til det globale, muslimske fellesskapet: *ummah*. Dette er et fellesskap som får praktiske uttrykk og har stor betydning i muslimers hverdag, men kan også sies å være en idé om et fellesskap bestående av troende brødre og søstre, og hvor islam utgjør det felles referansepunktet som binder alle muslimer sammen. Modellen for den islamske ideen om fellesskap går helt tilbake til profeten Mohammads samfunn i 600-tallets Medina, og det rommer idealer om at muslimer må hjelpe og ta vare på hverandre. Det muslimske fellesskapet, *ummah*, vil dermed være dypt nedfelt i en muslimsk identitet.

Motsetninger

Religiøse og sosiale praksiser blant muslimer og dannelsen av en norsk muslimsk identitet må alltid sees i lys av faktorer som setter islam og "det norske" i et motsetningsforhold. Mange unge muslimer løser dette motsetningsforholdet ved å innta en "universell islamsk orientering", både mentalt og sosialt. Fellesskapet gir en følelse av tilhørighet som beskytter medlemmene mot kulturell fremmedgjøring.

Å ha tilhørighet til det troende fellesskap, i form av organisasjoner eller moskeer, gir en mulighet til å hevde sine rettigheter og kjempe for sine felles interesser i stor-samfunnet, som tilgang til halal kjøtt eller egne gravplasser.

Unge muslimer som blir mer opptatt av sin religiøse bakgrunn, tilegner seg kunnskap om islam og omsetter det til kulturell kompetanse de kan bruke for å danne seg en identitet som er i stand til å håndtere flerkulturelle omgivelser, hvor man må forholde seg til forskjellige livsstiler og verdensbilder. Graden av vellykket tilpassning kommer fra deres evne til å dra nytte av sin egen kulturelle kompetanse og de ressursene de tilegner seg i skjæringspunktene mellom de forskjellige arenaene de opererer på. Lykkes man ikke, kan konsekvensen være at man faller ut av samfunnet og lettere blir tiltrukket ytterliggående grupper som tilbyr tilhørighet, beskyttelse og en felles sak.

Det er viktig å være på vakt når noen begynner å "rendyrke" sin religiøse identitet, hevder monopol på sin forståelse av islam, og stempler alle som er uenige med ens oppfatninger som avvikere, hyklere eller frafalne. Dette er en del av dehumaniseringen av de andre. Når denne rendyrkede identiteten blir satt under press, kan det reageres med aggresjon eller vold. Det tegnes opp nye linjer mellom rett og galt, sammen med de utvalgte menneskene man deler virkelighetsoppfatning med. Slik dannes det et meningsfellesskap som forsterker ens subjektive identitet. Å motarbeide monopoliserte, eksklusive identiteter er et vesentlig ledd i arbeidet mot radikaliserings.

Sosial forankring

Sosiologen Mark Granovetter introduserte i sin tid begrepet "embeddedness", som kan oversettes til sosial forankring på norsk. Dette er en tilnærming som vektlegger viktigheten av å forstå handlinger forankret i sosiale relasjoner, men uten at de sosiale relasjonene må oppfattes som internaliserte normer eller autoritetsstrukturer som følges blindt. Ifølge Granovetter må handling forstås avhengig av de sosiale relasjonene de inngår i, men samtidig aldri som et produkt av disse.

- Kultur og normer må ikke forstås som gitte egenskaper ved aktørene eller ulike grupper, men som egenskaper ved konkrete situasjoner og/eller institusjoner.
- Sosial forankring må forstås som noe konkret, som vil variere fra situasjon til situasjon, og dermed også endre seg.
- Samhandling har altså en normativ dimensjon i seg selv, det vil allikevel alltid være mulig å tilpasse handlingen til hver enkeltsituasjon.

Sosial forankring kan også ha en mer bokstavelig betydning. Man snakker om sosial forankring når et individ er inkludert i et sosialt fellesskap hvor han eller hun opplever å være trygg, ivaretatt og akseptert. Sosial forankring forutsetter at man har utviklet et sett av varige relasjoner til andre i dette fellesskapet, at man behersker de gjeldene kulturelle kodene for interaksjon og at individet selv aktivt deltar i denne interaksjonen, både som mottaker og giver av støtte.

Konspirasjons- teorier

En konspirasjonsteori forsøker å forklare en politisk, sosial eller historisk hendelse med en skjult årsak; som en hemmelig sammensvergelse, iscenesatt av en hemmelig allianse mellom mektige personer, en maktelite og/eller en regjering. Konspirasjonsteorier brukes istedenfor forklaringer som viser at hendelsen er et resultat av kjente politiske, sosial og/eller økonomiske prosesser, eller naturlige begivenheter.

Historien har vist at mange forbrytelser er begått av en gruppe mennesker gjennom en «konspirasjon», «sammensvergelse» eller et «komplott». Militærkupp og manipulerte valg som er styrt av stormakters etterretningstjenester er også godt kjente eksempler på konspirasjoner – kuppet i Iran i 1953 og i Chile i 1973 illustrerer dette. Men når vi snakker om konspirasjonsteorier med vekt på *teorier*, handler det om større og enda mer hemmelige konspirasjoner.

Derfor blir begrepet «konspirasjonsteori» vanligvis brukt til å peke på en type myte som er i slekt med vandrehistorier, og som har visse typiske kjennemerker. Vi kan si at konspirasjonsteorier er en forklarende fortelling som er konstruert med bestemte naive metodologiske feil. Disse feilene er knyttet sammen med måten man velger ut bestemte fakta som viktigere enn andre. Dette blandes gjerne med gjetninger og spekulasjoner som skal sannsynliggjøre at det står en overordnet og ondsinnet konspirasjon bak. Teoriene er gjerne innviklede og omfattende, og ettersom en av hovedpremissene er at dette er noe de ansvarlige ønsker å holde skjult, er det vanskelig å

motbevise eller argumentere effektivt mot dem. Men for mange konspirasjonsteoretikere er ofte selve mangelen på konkrete og avgjørende bevis, i seg selv et argument eller «bevis» for at konspirasjonen er stor og mektig – slik at alle spor og viktige bevis blir holdt skjult for offentligheten.

Slik har konspirasjonsteoretikere en måte å se verden på som stikker dypere enn logikk. Deres store mistro overfor etablerte sannheter eller kunnskap gjør ofte at deres egne overbevisninger ikke henger logisk sammen.

Drapet på president John F. Kennedy i 1963 og terrorangrepet på World Trade Center i 2001 har vært utgangspunkt for mange konspirasjonsteorier, der amerikanske myndigheter gjerne er utpekt som de egentlig skyldige. I historisk sammenheng har konspirasjonsteorier ofte blitt brukt for å svekke eller skade religiøse grupper; særlig velkjent er teorien om den «jødiske verdenssammensvergelsen» som de tyske nazistene brukte som påskudd for sine systematiske angrep på jødene. Det forfalskede skriftet *Sions vises protokoller* beskriver en konspirasjon av blant andre jøder, frimurere og sosialister, og brukes ennå i våre dager til antisemittisk propaganda.

I dag finnes også mange konspirasjonsteorier om muslimer som angivelig planlegger overtakelse av Europa og resten av verden gjennom arabisk og muslimsk innvandring og barnefødsler, og *jihad* – ulike voldsaksjoner, terror og til slutt krig. Dette påstår de skjer gjennom et skjult

Det har heller ikke vært grenser for konspirasjonsteorier knyttet til ulike palestinske grupper. I tur og orden har PLO og Hamas blitt oppfattet som instrumenter for Israel, med ledere kjøpt og betalt for å føre en politikk som tjener Israels sak og ødelegger for palestinerne.

Flere av disse konspirasjonsteoriene går tilbake til forestillinger om jødernes fantastiske konspirasjon om å sikre seg verdensherredømme. Forestillingene om at jødene styrer verden er utbredt i Midtøsten. Derfor er det Israel som styrer den amerikanske politikken i området. Dette kommer til uttrykk i blant annet charteret til Hamas som har hentet denne konspirasjonsteorien fra forfalskningen *Sions vises protokoller*.

I dag finner vi også mange konspirasjonsteorier om borgerkrigen i Syria. De kan handle om skjulte allianser mellom alawitter og jøder om å bekjempe de sanne – sunni-muslimene. Eller de kan handle om at det er i Israels interesse at regimet til Bashar al-Assad styrtes fordi dette regimet alltid har vært Israels viktigste motstander, og derfor er det opplagt at det er Israel som står bak Den islamske staten og de andre fundamentalistiske gruppene som driver borgerkrigen i landet.

Disse konspirasjonsteoriene gjør særlig jødene til supermennesker som er i stand til å kontrollere alt og som aldri gjør feil. Ingen ting skjer tilfeldig i konspirasjonsteoretikerens verden. Alt er styrt av de aller mektigste – dvs. jødene/sionistene som også kontrollerer CIA, USA, EU osv., osv.

samarbeid med regjeringene i Europa. Konspirasjonsteoretikerne kaller gjerne framtidens islamiserte og arabiserte Europa for "Eurabia". Anders Behring Breivik tror på en slik konspirasjon og angrep regjeringkvartalet og AUF for å straffe det han mener er landsforræderne i Arbeiderpartiet for snikislamiseringen av Norge.

I den arabiske og resten av den muslimske verden finner vi også mange konspirasjonsteorier. Noen er helt fantastiske, mens andre kan høres litt mer sannsynlige ut. De kjennetegnes likevel av svakheten ved alle konspirasjonsteorier – mangel på bevis og liten grad av sannsynlighet for at de er sanne.

Mens Saddam Hussain styrte i Irak var det mange andre, både politiske ledere og vanlige folk, i Midtøsten som mente han var et redskap for USA eller Israel. Særlig da Saddam tapte krigen om Kuwait i 1991 og skadet arabernes prestisje og palestineres sak, var det mange som var villige til å tro at Mossad (israelsk etterretning) hadde oppdratt Saddam fra han var liten og plassert ham i ledelsen til Baath-partiet. Som Iraks leder kunne han så føre en politikk som «egentlig» var i Israels interesse.

På samme måte har mange av ayatollah Khomeinis motstandere, både i og utenfor Iran, vært villige til å tro at han har vært et instrument for CIA – og Israel. I alle fall har han bidratt til å sverte islam og derfor ødelegge for alle «ekte» muslimer, mente også offisielle representanter for Saudi Arabia.

Konspirasjonstenkningen i Midtøsten er en måte å lage orden på i en virkelighet som er ganske kaotisk. Når kulturene i den arabiske verden lenge har vært preget av diktatur, sensur og undertrykkelse, er det heller ikke så rart at *rykter* er en viktig kanal for informasjon. Men rykter er sjelden en pålitelig måte å lære om verden på. For rykter må tolkes. Og da er det lett å tolke på en måte som gir mening, som skaper orden i kaos. Akkurat det er konspirasjonsteorier gode til. Samtidig som de gir konspirasjonstenkeren inntrykk av å forstå noe viktig, er konspirasjonsteorier fine å ha fordi de gjør konspirasjonstenkeren viktig. Han eller hun blir en person som virkelig har forstått hvordan ting henger sammen. Derfor framstår også araberne, syrerne, palestinerne eller muslimene osv. som de viktigste aktørene i verden. Det er jo derfor de påståtte konspiratørene er ute etter dem og lager konspirasjoner mot dem. Slik blir man både offer og viktig på samme tid.

Konspirasjonsteorier er med andre ord en feilaktig og primitiv måte å forstå virkeligheten på, men de er psykologisk tilfredsstillende fordi de skaper orden i kaos, gjør konspirasjonstenkeren betydningsfull og til et offer for andres onde planer.

skrevet av Ghaffar Hussain og Erin Marie Saltman.

Rapporten kartlegger islamistiske ekstremisters bruk av internett og utforsker rollen internett kan spille i radikaliseringsprosessen. Den fokuserer på hvordan internettekstremisme kan motvirkes og kommer med en rekke forslag til mottiltak.

Sentrale funn i rapporten viser at de fleste radikalisererte personene kommer i kontakt med ekstremistisk ideologi gjennom "offline sosialisering", altså møter i virkeligheten, før de oppsøker arenaer hvor de blir påvirket på internett. Et annet viktig poeng i rapporten er at myndigheters forsøk på sensur og filtrering av ekstreme sider, var ineffektivt og kostbart. De ønsker å endre fokuset fra å legge ned debatten til å bidra til en mer robust debatt med de som bruker internett til ekstremistisk indoktrinering og propaganda.

LINDA ALZAGHARI

Radikalisering på internett

Nettekstremisme har blitt en del av vår digitale virkelighet, og særlig sosiale medier er flittig brukt av antidemokratiske krefter og danner virtuelle plattformer hvor menneskeverdet hyppig blir tråkket på. Det er en viss uenighet blant forskere om betydningen av internett i radikaliseringsprosessen og utbredelsen av ekstremisme.

Internett og terrorisme

Utviklingen på internett går raskt, og det er vanskelig å følge med på alle de nye plattformene som til stadighet dukker opp og tiltrekker seg unge brukere. Mye av unge menneskers sosialisering foregår nå på nett, og det er derfor en viktig arena å ha kjennskap til. Politikere og fagfolk frykter at internett har styrket handlingsrommet til transnasjonal terrorisme, men ifølge David C. Benson, terrorforsker ved universitetet i Chicago, har ikke denne økte tilgangen til internett gitt noen korresponderende økning i transnasjonale terrorangrep. Benson argumenterer for at sikkerhetsorganer kan få minst like mye nytte av internett som terrorgrupper gjør, fordi det gir tilgang til mye informasjon om gruppenes rekrutteringsmåter og ideologiske fundament som man ikke hadde like lett tilgang til før internett.

Mottiltak

Den engelske tenketanken Quilliam Foundation har publisert en ny rapport "Jihad Trending: A Comprehensive Analysis of Online Extremism and How to Counter it",

Viktige funn:

- De aller fleste radikalisererte personene kom i kontakt med ekstremistisk ideologi gjennom offline sosialisering før de ble indoktrinert online. Dette utfordrer den populære diskursen om "ensom ulv"-skikkelser, eller interaktiv ungdom, som blir radikaliserert utelukkende via internett.

- Selv om regjeringer blir stadig mer avhengig av sensur- og filtreringsmetoder for å motvirke online ekstremisme, viser denne rapporten at negative tiltak, eller sensur generelt, ikke bare var ineffektivt og kostbart, men også potensielt kontraproduktivt.

- Positive tiltak, som for eksempel å utvikle innsatsen mot ekstremisme gjennom online counterspeech-tiltak og nett-aksjoner som kjemper mot ekstremisme, er mye mer effektive i å utfordre ekstremistiske ideologier. Men det er for øyeblikket ikke nok materiale som motvirker ekstremistisk innhold på nettet, slik at ekstremister fortsetter å monopolisere diskursen rundt visse geopolitiske problemstillinger og hendelser.

To norske tiltak:

Stopp hatprat-kampanjen

Stopp hatprat-kampanjen er Europarådets *No Hate Speech*-kampanje i Norge. Europarådet definerer hatprat som: «alle former for uttrykk som sprer, oppfordrer til, promoterer, eller rettferdiggjør rasehat, xenofobi, anti-semittisme eller andre former for hat basert på intoleranse, inkludert: intoleranse uttrykt gjennom aggressiv nasjonalisme, etnosentrisme, diskriminering og fiendtlighet mot minoriteter, immigranter og personer med immigrasjonsbakgrunn.»

Arbeidsmetodene er bevisstgjøring, påvirkningsarbeid, og bruk av kreative løsninger. Prosjektet gir unge mennesker og ungdomsorganisasjoner verktøy, kunnskap og ferdigheter som er nødvendige for å gjenkjenne og handle mot denne type menneskerettighetsovergrep.

Motoffensiv – nettverk mot ekstreme ytringer på nettet
Lars Gule har tatt initiativ til prosjektet og det koordineres av Human Etisk Forbund. Det er et nettverk bestående av folk som på forskjellig hold er engasjert i nettdebatter mot ytterliggående meninger. Motoffensiv arrangerer kurs og samlinger for personer som ønsker å engasjere seg i nettdebatter, med fokus på hvordan man best mulig møter ekstreme ytringer på nettet.

Nettverket jobber også med å opprette en kunnskapsdatabase som kan brukes for å avlive de vanligste ukorrekte påstandene som ofte går igjen i nettdebatter.

Voldelig populærkultur og gangstere som vil til paradis

De moderne jihadistene har ofte en belastet fortid og finner inspirasjon for sin dyrking av vold og fiendebilder i en sammenblanding av historiske krigssagaer i islamsk litteratur, redselsfulle nyhetsbilder fra krigssoner og voldelig populærkultur.

Virkeligheten på Mohammeds tid, for 1400 år siden, symboliserer for mange muslimer det forbilledlige islamske samfunn, og grupper som ISIS og land som Saudi Arabia implementerer en ekstremversjon av dette. I de senere årene ser vi at også unge muslimer globalt adopterer denne tankegangen om et totalitært islamsk styresett, som en *quick fix-løsning* på både undertrykkende despoter i muslimske samfunn og vestlig imperialisme.

Ideen om en "islamsk stat" er en utbredt utopi blant store deler av verdens muslimske befolkning. De mer dedikerte er aktive pådrivere for dette gjennom moderne islamistbevegelser, men fortsatt innenfor grader av demokrati og moderne styresett. De radikale ønsker derimot å etablere egne systemer gjennom radikale samfunnsomveltninger og med vold som middel for å nå målet. Dette ser vi i grupper som Al Shabaab, Boko Haram, Taliban, Al-Qaida og ISIS.

Gammel og ny voldsforherligelse

Det virker som om både det offentlige Norge og de forskjellige moskemiljøene har problemer med å forstå hva som skjer når unge muslimer radikaliseres og ender opp i ekstreme grupperinger. Dette skyldes i hovedsak at

grunnlaget for radikaliseringsprosessen har skjedd i submiljøer som de færreste av oss kjenner til. Mange som trekkes mot jihadistisk ideologi og handling har en utagerende og destruktiv livsførsel. Det kan innebære eksperimentering med rusmidler, ubehandlede psykiske lidelser, tilknytning til gjenger, slossing og tilbøyelighet for å bryte loven. Man har i slike kretser allerede fått en lav terskel for bruk av vold, samtidig som brutal oppførsel romantiseres, og de har kjennskap til våpenbruk. Mange er dermed voldsradikalisererte allerede før de oppsøker eller blir oppsøkt av ekstrem islamistisk ideologi.

Religiøse lignelser og idealer blir tolket inn i allerede eksisterende voldsforherligende referanserammer. Det kan være erobringssagaer og beretninger om sterke hærførere i den islamske litteraturen, som unge med turbulent fortid relaterer seg til og blir motiverte av. For eksempel er det flere av Profeten Mohammeds følgesvenner som hadde lange synderegistre før de aksepterte islam, men som senere ble religiøse forbilder. De radikale muslimene identifiserer seg med denne prosessen fra synder til helt, og fokuserer intenst på ideer om militant jihad, samtidig som de ignorerer de humanistiske læresetningene i troselæren.

Det er også problematisk at det blant de bokstavtro som dominerer i de fleste moskeer, finnes liten vilje til å ta avstand fra for eksempel hududstraffene (som pisking, håndsavkapping, dødsstraff for frafall), selv om det heller ikke fremmes. For mennesker med lav terskel for bruk av vold, er det lettere å akseptere slike brutale styringsmekanismer. Man har allerede erfaring med at vold er en nærliggende metode å for å oppnå noe. De faste moskegjengerne og lederne har som oftest en svært "from" livsførsel hele livet igjennom, og kjenner ikke til råskapen og grenseløsheten som preger miljøene de mer radikale har bakgrunn fra. Dette er en problematikk som det vil være viktig for moskeene å ha mer kunnskap om, med tanke på sårbarhetsfaktorer.

Et annet punkt som moskeene helt konkret kan være mer bevisst på, er å ha en streng politikk mot intolerant og sekterisk tankegods. Dette gir grobunn for ekstreme holdninger og dehumanisering, og som i verste fall leves ut i praksis.

Krigsromantikk fra profetens tid og blodige bilder fra nåtidige konflikter kombineres med virkemidler fra vestlig populærkultur i det jihadistiske propagandamaterialet rettet mot unge muslimer på sosiale medier. Det spilles på referanser fra populære og voldelige dataspill som *Call of Duty* og *Grand Theft Auto*, og mer mainstream Hollywood-produksjoner som *Lord of the Rings* og *Band of Brothers*. Disse referansene brukes bevisst fordi de er svært gjenkjennbare og skaper resonans i et bredt spekter av ungdom. Det spilles på en macho mannsrolle, og på det å ha en broket fortid, hvor det tilbys en form for mening med livet og frelse gjennom å kjempe for islam. Hvis man har brutt tilhørigheten til gode og trygge nettverk, kan denne "pakka" fungere som et substitutt for familie, skolekamerater, jobb og en generell tilknytning til samfunnet, som det er lett å bli totaltoppslukt av. De som

går lengst ender opp med å brenne alle broer.

Det kritiske vippepunktet

Ofte er det en markant livshendelse som trigger noen til å fullt ut adoptere voldelig ekstremisme. Det gir en kognitiv åpning for ta skrittet over fra overbevisning til handling. Dette kan være små eller større dramatiske opplevelser, men gjerne noe som gjør at man føler at man er ved et veiskille. Å slutte seg til væpnet jihad er et alternativ som på dette tidspunktet virker mer appellerende enn andre muligheter man har i livet. Noen rømmer fra en vanskelig og "håpløs" tilværelse, mens andre mer aktivt oppsøker en "karriere" som tilbyr berømmelse, mestringsfølelse, fellesskap, høy sosial status blant likesinnede og ikke minst *adrenalinrush*.

De fleste unge kvinnene som har reist har gjort det i forbindelse med kjæresteforhold med menn som allerede befinner seg på slagmarken. Men det er også unge kvinner som aktivt har oppfordret sine menn til å reise og delta i jihad og som har et sterkt ønske om å bidra selv. Det relativt høye antallet kvinner som har sluttet seg til ISIS er noe nytt i europeisk sammenheng, og kan vitne om at kvinner er med å definere sin posisjon i det jihadistiske ideologiske landskapet.

Det kan være lettere å forstå hvorfor lokale ISIS-krigere har blitt med, enn hvorfor europeere slutter seg til. For de lokale kan det handle om mer grunnleggende behov for mat på bordet, sikkerhet og om å kjempe mot undertrykkelse. Assad-styret er et av verdens mest brutale regimer, den irakiske lederen Maliki viste seg også å være en sekteriske og ekstrem islamist, med shia-fortegn. Dette skaper gode vilkår for sunnigrupper som Al-Qaida og ISIS.

Mulighet til å gripe inn

Ikke alle som aktivt støtter ISIS velger å reise. Noen velger å bli værende, for å spre ideologien og rekruttere flere sympatisører, samle inn penger og tilrettelegge for nye krigere. For disse bør det på plass et omfattende opplegg, hvor både PST, førstelinjetjenesten og andre aktører drar i samme retning, i dag ser vi mange ad hoc-løsninger som har minimal effekt.

Lederskikkelsene er det urealistisk å endre, og her bør loven sørge for at det ikke er så enkelt og behagelig å være voldsaktivist i Norge, og begrense tilgangen til rekrutter.

De som flørter med det ekstremistiske tankegodset bør få et nettverk av positive og stabile voksenpersoner rundt seg, konsekvensene av å gå over streken bør være tydeligere, samtidig som ideologien bør kontres og diskuteres åpent.

Unge ressurspersoner bør kurses i å motargumentere ekstremistisk propaganda, og knyttes til et nettverk som kan gi råd og støtte. Ideelt sett bør det etableres et nasjonalt ressurscenter hvor alle kan henvende seg for å få kunnskap om radikaliseringsprosesser og ekstremistiske grupper, og som kan ha en koordinerende funksjon på landsbasis. Det er hevet over enhver tvil at dette er en problematikk som kommer til å avta av seg selv.

Jeg kunne blitt en ekstreimst

I 2009 konverterte jeg til islam etter en to år lang spirituell reise hvor jeg hadde fordypet meg i ulike religiøse tekster. Følelsen jeg satt med var å endelig ha funnet den siste puslespillbrikken som jeg lenge hadde følt manglet i livet mitt. Det skulle vise seg å ikke være så enkelt.

Samme dag som jeg hadde sagt trosbekjennelsen i moskéen og tatt det enormt store steget i livet som det var å bytte religion, reiste jeg tilbake til barndomshjemmet mitt på Nøtterøy der jeg er født og oppvokst, og fremdeles bodde sammen med mine foreldre.

Ved middagsbordet sa jeg det bare rett ut: «Jeg har konvertert til islam». Min far reiste seg opp og brølte «Hva!?!?», og min mor begynte å gråte. Middagen gikk rett i vasken og ble den siste middagen vi spiste sammen på nesten tre måneder. Hver gang vi var i samme rom ble det en krangel, og blant lokalsamfunnet på den lille øya Nøtterøy, ble valget mitt enda dårligere tatt i mot.

Da jeg tok bussen fikk jeg høre at jeg var en landssviker, ekstremist og terrorist. Moren min fikk høre at hun måtte lære meg oppdragelse og hele familien min mottok sjikane, hets og trusler. Alle vennene jeg hadde kjent siden barndommen forsvant, og der sto jeg – alene.

Inntil da hadde jeg levd et ordinært liv med beina godt plantet på bakken med en kjærlig og støttende familie, et inkluderende lokalsamfunn og venner jeg stolte på. Det føltes som å møte en murvegg i 100 km/t, og jeg opplevde en blanding av frustrasjon, redsel og fortvilelse. Det å

gå fra å være en del av noe til å bli sett som et utskudd i samfunnet var vanskelig å takle. Spesielt med tanke på at jeg nettopp hadde tatt det største verdivalget i mitt liv og ikke visste helt hvem jeg var selv engang.

Resultatet av at livet mitt ble snudd på hodet var en akutt identitetskrise. Hvem er jeg egentlig? Er det riktig at folk skal hate meg? Fortjener jeg dette? Bør jeg angre på valget mitt? Det var så mange spørsmål og absolutt ingen svar.

I moskéen ville jeg imponere med islamske klær og klar tale for å vise at jeg var en ordentlig muslim og på hjemmebane ville jeg demonstrere for foreldrene mine at dette var et reelt valg og at det ikke var noe de kunne gjøre for å endre på det. Det føltes ikke riktig, men det var min forsvarsmekanisme mot omverdenen som forsøkte å tvinge meg tilbake til det gamle. Livet mitt besto av å forsvare meg mot kritikken som kom fra samfunnet og å passe inn i moskéen.

På det tidspunktet var jeg sårbar og helt desperat etter å finne et trygt anker jeg kunne holde fast ved og som kunne gi meg en liten pustepause. Det ankeret fant jeg en dag da jeg holdt foredrag i moskéen om utfordringene ved å konvertere til islam og en vennlig ung mann tok meg godt rundt skuldrene og sa han ikke bodde så langt unna og kunne hente meg hjemme til fredagsbønn og introdusere meg til venner som ville beskytte meg og være der uansett hva.

Denne mannen var den nå kjente islamisten Mohyeldeen Mohammad og blant vennene han nevnte møtte jeg Arfan Bhatti. Resten av miljøet besto av kjente skikkelser som nå har blitt til Profetens Ummah. Dette var første gang jeg hadde følt trygghet siden den dagen jeg konverterte og følte et solid kameratskap. Det at jeg var konvertitt økte statusen min i miljøet betraktelig. Jeg var beviset på en som hadde funnet sannheten.

I tillegg til trygghet kunne de tilby meg svar på hvorfor alle hatet oss. «Vesten er i krig med islam», «Muslimene er de fremmede og vil alltid være de fremmede», «Samfunnet kommer ikke til å godta oss før vi blir som dem». På det tidspunktet følte jeg at hele det norske samfunnet hadde vendt meg ryggen og at vesten var i krig med islam. I media ble vi kritisert ukentlig og på nettet ble vi hånet og latterliggjort. Idealistisk og rettferdig som jeg alltid har vært, ga dette meg en sak å kjempe for. Jeg ble sittende å se på konspirasjonsteorier om at jødene og USA styrer verden og at hele vesten rotter seg sammen mot islam. For meg handlet kampen om å avsløre myndighetene og vise alle hvor råtten verden er. Banale utspill fra FrP ble til bensin på bålet.

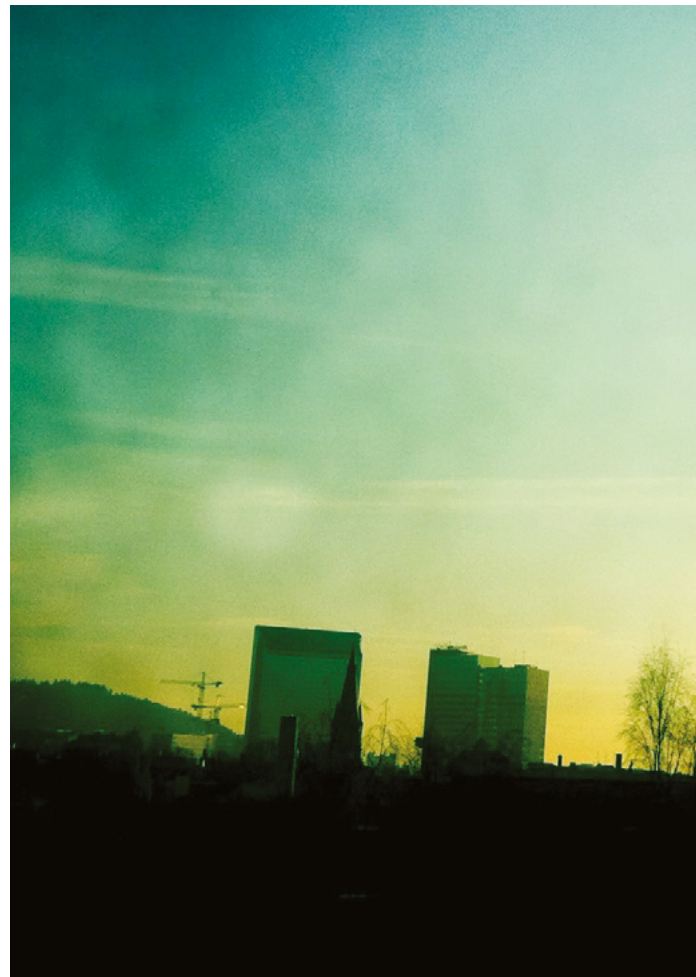
På dette tidspunktet hadde bestefar brutt inn i familie-konflikten vår og overtalt mamma og pappa til at vi måtte klare å leve som en familie, respektere og godta hverandre til tross for at vi har ulik tro. Etter dette normaliserte forholdet med foreldrene mine seg, og i løpet av kort tid begynte vi å utvikle sterkere bånd enn noensinne – mye på grunn av det vi hadde gått igjennom.

I 2010 publiserte Dagbladet en karikatur av Profeten Muhammed som en gris som skriver Koranen, på forsiden av avisa. Dette førte til sterke reaksjoner fra muslimer.

Miljøet jeg nå tilhørte bestemte seg for at vi måtte demonstrere mot dette for å vise det norske samfunnet at slikt får konsekvenser. Gruppen bestemte etter hvert at Mohyeldeen og jeg skulle få holde appell ved demonstrasjonen og intensjonen bak appellen jeg skrev var å få hele det muslimske samfunnet til å reise seg opp mot urettferdigheten jeg mente vi var kollektivt utsatt for. Mohyeldeen gikk lenger, og kom med en konkret trussel der han blant annet nevnte at hvis norske myndigheter fortsatte så kunne det komme et nytt 11. September, denne gang på norsk jord.

Moren min reiste sammen med meg til Oslo denne dagen og sto nesten fremst av de oppmøtte på demonstrasjonen. Å se frykten i øynene hennes når Mohyeldeen fremsatte trusselen og følelsen av å være dolket i ryggen og brukt av noen som sto for helt andre ideer og tanker enn det jeg selv gjorde, var nok til at jeg bestemte meg for å forlate miljøet jeg var blitt en del av.

I mitt tilfelle var det båndet jeg hadde fått til foreldrene mine og den nye tryggheten ved at jeg nå visste at de ville støtte meg i tykt og tynt uansett hva, som gjorde at jeg fikk styrke nok til å rive meg løs fra miljøet. Da jeg begynte å gå kraftig ut mot dem og fronte min uenighet fikk jeg drapstrusler, jeg ble omringet på toget og fikk kraftig verbal korreks og trusler. De jeg trodde var

vennene mine brydde seg egentlig bare om hva jeg kunne gjøre for dem, og hvordan de kunne bruke meg.

Jeg var heldig som hadde foreldrene mine, hvis ikke det hadde vært for dem kunne det hende fortvilelsen av å være rotløs og alene kunne ført meg lengre ned i kaninhullet. Mange har ikke foreldre som stiller opp og da er det viktig med gode «adoptivforeldre» i samfunnet som kan være der for noen som trenger noen å se opp til – mentorer.

Virkning

Når unge mennesker søker seg til ulike grupperinger for å finne samhold, er det viktig å forstå hva disse gruppene tilbyr og representerer. For eksempel er ikke Islam Net en voldelig organisasjon, men tilbyr et tankesett som både er svært appellerende til mennesker i søken etter samhold og identitet, og som kan fungere som en mellomstasjon mot mer voldsforherligende grupper som Profetens Ummah.

Islam Net, et barn av tiden

– intervju med religionshistoriker Marius Linge

Gjennom å undersøke Norges største muslimske ungdomsorganisasjon, Islam Net, kan man også forstå noe grunnleggende om et behov for mening og tilhørighet som finnes blant unge muslimer i Norge. Spørsmålet er om den ultraortodokse organisasjonen kan forstås som et filter for framveksten av voldelige ekstremister, eller som et springbrett til enda mer radikal islamisme.

Islam Net ble opprettet i 2008 av Fahad Qureshi (26), daværende student ved Høyskolen i Oslo, og har siden utviklet seg til å bli en stor og kontroversiell organisasjon. Det som gjør organisasjonen interessant er dens omfang, dens blandete etniske sammensetning og deres strenge forståelse og praktisering av islam. De rapporterer om over 2000 medlemmer og består hovedsakelig av barn av innvandrede foreldre. Mens organisasjonen ledes av norsk-pakistanere, er medlemsmassen dominert av norsk-somaliere.

Det er også interessant at mange av de sentrale skikkelsene i den voldsromantisierende gruppen Profetens Ummah, som dukket opp 2012, var tidligere medlemmer av Islam Net.

Da'wa – spre det glade budskap

Islam Net hevder selv på sine nettsider at deres målsetting er å "oppklare misoppfatninger og å gjøre informasjon om islam tilgjengelig for ethvert hjem i Norge, og samtidig øke kunnskapen om islam blant muslimer".

Det høres tilforlatelig ut, men i offentligheten har de har gjort seg mer bemerket gjennom sin rigide fortolkning av islamske kilder, sin støtte til steining av homofile, og sin defensive og polariserende "oss" mot "dem" tenkning, som både er rettet mot andre muslimer de mener ikke er rettroende og mot ikke-muslimer, eller såkalte kuffar.

Islam Net beskrives som en misjonsorganisasjon. De vektlegger da'wa, som forstås som et individuelt og kollektivt misjonskall. På nettsidene deres fremmes da'wa som løsningen på sult, krig og fattigdom i verden. I en artikkel om krisen i Somalia skriver de: "Når folk forstår Islams verdier og praktiserer dem, vil ingen noensinne dø av sult InshaAllah [...] Verdens sultproblemer handler ikke om at det ikke er nok ressurser i verden for å dekke menneskenes behov. Problemet ligger i fordelingen av ressursene. Om folk kommer til Islam og praktiserer Islams prinsipper innad økonomi vil verdens sultproblemer løses."

Lokalt praktiseres da'wa gjennom møter, gaterekuttering og mest spektakulært gjennom en årlig tre dagers konferanse de kaller "Scandinavian Peace Conference", hvor de inviterer en rekke konvertittpredikanter, hovedsakelig fra utlandet, for å belyse islam slik de forstår det. De har også en egen konvertitt-skole. Konvertittenes "verdi" i denne sammenhengen kan forstås som et bevis på islams overlegenhet i forhold til kristendom og ateisme.

Det har i mange omganger stormet i media rundt organisasjonen, og for mange er det uforståelig og skremmende at så mange minoritetsungdommer som er vokst opp i Norge søker seg mot en organisasjon som fremstår som så pietistisk og rigid i det offentlige rom. Minotenk har snakket med religionshistoriker Marius Linge, som har fulgt med på Islam Nets aktiviteter i en årrekke, og som i 2013 leverte en masteravhandling om organisasjonen: "The Islamic Network (2013): a case study of how salafi da'wa emerges, mobilizes and transforms in a norwegian context".

Islamkritikk og foreldreopprør

Linge ser en nær sammenheng mellom mediens kritiske søkelys på islam i etterkant av 11. september og den såkalte "unge muslimske vekkelsen" som Islam Net og Profetens Ummah er en del av.

Mange unge muslimer mener det er en feighet blant muslimske autoriteter i moskeene og i Islamsk Råd Norge, som ikke har mobilisert med tydelige motreaksjoner på mediens til tider kritiske søkelys. For eksempel mener de at etablerte muslimske organisasjoner er unnfalende ovenfor bruken av begreper som «snikislamisering» i det offentlige ordskiftet. Linge viser til undersøkelser fra Tyskland og Nederland som påpeker at en økende frykt for islam har satt i gang en ny religiøs mobilisering blant unge europeiske muslimer.

Opprettelsen av muslimske ungdomsorganisasjoner - Den Islamske Ungdomsorganisasjonen i Norge i 2007, IslamNet i 2008, al-Hidayah i 2009 og Profetens Ummah

i 2012 – viser hvordan denne frustrasjonen kommer til uttrykk som et nytt ungdomsfenomen i det muslimske landskapet i Norge.

Linge peker på fire momenter som gjør IslamNet og Profetens Ummah så appellerende for den oppvoksende generasjon på søken etter en identitet:

1. Ungdommene føler seg ikke hjemme i foreldrenes etnisk- og kulturbaserte moskeer. Ofte er imamene eldre menn som snakker dårlig norsk og som har lite å tilby unge mennesker på søken etter en norsk-muslimsk identitet. Gjennom Islam Net får de følelsen av å tilhøre et globalt muslimsk fellesskap, som fremstilles som et universelt uttrykk for islam, i motsetning til “foreldregenerasjonens islam”, som gjerne omtales som “kulturorientert”, det vil si påvirket av kulturen foreldrene har med fra hjemlandet istedenfor det de mener er en “rett” islam basert på kildene. For unge norske muslimer med bakgrunn fra forskjellige deler av den muslimske verden fremstår tilhørigheten til en slik form for ny og overordnet identitet som samlende.
2. Tilslutningen til organisasjonen fremmer en følelse av å besitte en “overlegen islamsk kunnskap” som overgår den “kulturbaserte” forståelsen foreldrene har.
3. De tilbyr også følelsen av “moralsk overlegenhet”, noe som kommer til uttrykk i mange av deres prekener. I tillegg til å adressere organisasjonens tilhengere som “Allahs utvalgte gruppe”, beskrives for eksempel rusmisbruk, familieoppløsning og aksept for homoseksualitet som et uttrykk for “vestens moralske forfall”.
4. Islam Net presenterer da’wa som selve “meningen med livet”, eller en forsømt individuell og kollektiv muslimsk plikt.

Islam Net er dermed en del av en vestlig, men også global “vekkelse”, som vender seg vekk fra foreldregenerasjonens kulturelt fortolkede islam, og mot det de selv opplever som en “ren” eller “ekte” islam, en retning man ofte kaller salafisme.

Salafismens opphav og historie

Linge har følgende forklaring på begrepet.

- Salafismen kan beskrives som en reformbevegelse som har kommet til uttrykk på forskjellige måter opp gjennom historien. Likevel er salafisme mer et konsept, eller et paradigme, som handler om å vende tilbake til en forestilt “islamsk gullalder”, snarere enn en definerbar og enhetlig bevegelse. Hovedfokuset ligger på å rense troen på tawhid, guds enhet, for nye ting som ikke hører hjemme i den “opprinnelige” islam. De er derfor veldig opptatt av bid’a, som er kjetteri, og shirk, som er paganisme eller det å tilbe flere guder. Denne rigide religiøse fortolkningen fører gjerne med seg at andre religioner som for eksempel kristendom blir sett på som vranglære, og særlig sufi- og shi’a-orienterte muslimer blir kritisert for at de har gått bort fra guds enhet.

For å bedre forstå de moderne salafistiske strømningene, kan det være nyttig med et tilbakeblikk på det historiske opphavet til salafismen.

- Al-salaf al-salih, som salafismen har fått navnet fra, betyr de tre første generasjonene av muslimer, altså noen av profeten Muhammads følgesvenner, og noen som levde like etterpå. Deres nærhet til profeten har gjort at man har tegnet et bilde av salafiene som perfekte forbilder for alle muslimer. Tradisjonelt har egne rettslærde gjort tolkninger i henhold til en av de fire lovskolene for å gi en best mulig, men ofte konservativ tilpasning av religionen i forhold til tiden vi lever i. Men salafistene kaller en slik rettspraksis for taqlid, eller for “blind” etterlikning av tidligere tolkning. De vil rett tilbake til Koranen og hadith, altså tekstsamlingen som beskriver hva profeten sa og gjorde.

Linge trekker frem spesielt to førmoderne lærde som har vært viktig for den samtidige salafi bevegelsen. Ibn Hanbal (780-855) og Ibn Taymiyyah (1263-1328).

- Ibn Hanbal er opphavet til en av de fire lovskolene i islam, hanbali, som er den offisielle lovskolen i Saudi-Arabia. Han prekte en bokstavtro tolkning av hadith og mente at en slik lesning av profetens ord og handlinger var utgangspunktet for å komme nærmere en opprinnelig form for islam. Ibn Taymiyyah, som også tilhørte hanbali lovskolen og som betraktet Ibn Hanbal som en mentor, fremstår som mer militant. Blant annet mente han at bid’a og shirk blant andre muslimer gjorde dem til legitime mål for jihad, eller hellig krig.

Det er likevel “Najd pakten” mellom Muhammad ibn Abd al-Wahhab (1703-1792) og al-Saud dynastiet i 1744 som innleder salafismens moderne gjennombrudd. I etterkrigstiden ble denne formen for islam spredt globalt ved hjelp av saudiske oljepenger. Særlig viktig i denne sammenhengen er det islamske universitetet i Medina (etablert i 1961) og Den islamske verdensliga (etablert i 1962). Salafismen kom til Europa på 80-tallet blant annet via predikanter som var utdannet i Medina og gjennom da’wa-institusjoner som var finansiert av ligaen.

- Begge institusjonene har stor religiøs innflytelse globalt gjennom undervisning, fatwaer, og publisering og spredningen av misjonslitteratur. Denne litteraturen kan man finne spor av i Islamic Cultural Center, en moske på Grønland, Rabita-moskeen i sentrum og mange andre steder. De har også forsøkt å finansiere moskeer og kultursentre rundt om i verden. Blant annet Alnor moskeen i Tromsø. På den måten setter de sitt preg på norske muslimske aktivister.

En vestlig fundamentalisme

En del av tiltrekningen denne strømningen har på unge mennesker er tanken på en “ren” eller “sann” islam. En form for religiøs praksis som er uavhengig av foreldrenes kulturelle opphav, eller andre sosiale, politiske og historiske kontekster. Paradokset er at man får en form for “vestlig islam” som samtidig definerer seg i opposisjon til vestlige verdier.

Den multi-etniske og kommersielle formen for Salafisme som Islam Net er et uttrykk for oppstod i Norge i organiserte former først etter 2005. Det begynte i Alnor moskeen i Tromsø, som inviterte mye av de samme predikantene som senere har visitert Islam Net. De samarbeidet med det salafi-inspirerte da'wa-instituttet CIMS. Og i Tawfiq-moskeen, en somalisk moske i Gamlebyen. Den ble opprettet allerede på 90-tallet, men det er vanskelig å si hvor salafi-inspirert de har vært hele veien. De siste årene fremstår derimot moskeen som mer multi-etnisk og de har også hatt mange felles predikanter med Islam Net. Imamen der har også vært lærer på Islam Nets konvertittskole.

Størst og tydeligst har likevel Islam Nets fredskonferanser vært, de er frekventert av karismatiske salafi-ikoner, som den britiske konvertitten Abdur Raheem Green, noe som også kan forklare noe av organisasjonens vekst og gjengklang blant unge muslimer. Mange av de inviterte er godt kjent for deltagerne lenge før IslamNet inviterte dem til Norge. Green som bl.a. er kjent for foredraget Sex, Drugs & Rock n Roll, blander salafistiske doktriner, apologetikk og populær-kultur, og fremstår for disse nye intellektuelle islamistene som rettroende, rebelsk og ungdommelig på samme tid.

I tillegg har Islam Net lært seg å fullt ut utnytte de mulighetene en virtuell virkelighet byr på gjennom nettet.

Ved hjelp av relativt beskjedne ressurser tilby de sine brukere interaktive religiøse tjenester på nye, sosiale medier. IslamNet, som ikke har hatt noen klar forankring i en bestemt moske, fikk spredd seg effektiv på denne måten, en slags "digital salafisering".

Men Islam Net selv definerer seg ikke som en salafistisk organisasjon.

- De har benektet det, med det tror jeg mest er et retorisk grep. Ofte blir det satt likhetstegn mellom salafi og ekstremister, så det er lite fordelaktig å definere seg som det. Likevel har jeg snakket med flere medlemmer som betrakter seg selv som salafister.

På årets fredskonferanse hadde de en amerikansk predikant som kritiserte jihadbevegelsen, men også salafismen som helhet.

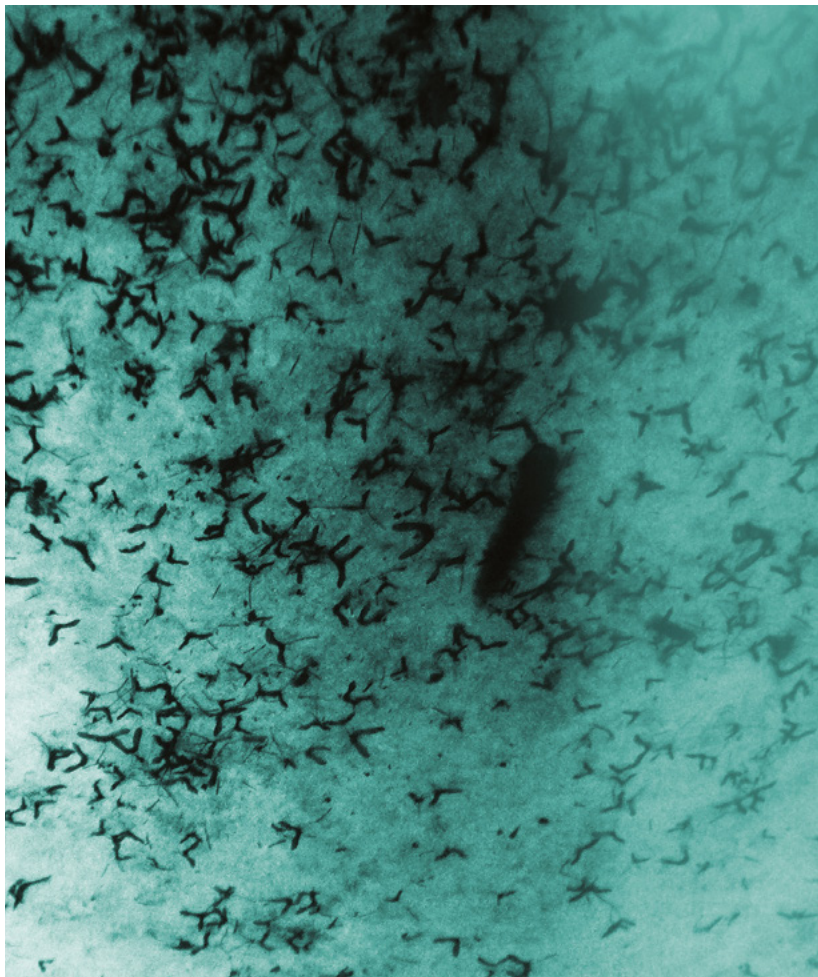
- Yasir Qadhi kritiserte tydelig enkelte kjennetegn på salafibevegelsen. Han utfordret bevegelsen ganske konkret, både på behandlingen av kvinner og hvordan de angriper sjiamuslimer og sufier.

Og denne grensegangen mellom konservativ islam og jihadister, gjør at Linge ikke vil definere Islam Net som ekstremister.

- De preker mot all slags bruk av vold. PST definerer jo radikaliseringsgrad etter i hvor stor grad du aksepterer vold.

- Vil du kalle de fundamentalister da?

- Ja, det vil jeg si. Det var kristne, amerikanske evangelister

som fant opp det begrepet på begynnelsen av nittenhundretallet. De ville også tilbake til det som sto i bibelen. Og om man beskriver fundamentalisme som en bevegelse som vil tilbake til religionens fundament, enten det er kristendom eller islam, så er de etter min mening per definisjon fundamentalister.

Profetens Ummah

I 2012 dukket det brutalt opp en ny muslimsk gruppe i det norske mediebildet i forbindelse med en demonstrasjon mot norsk militær deltagelse i Afghanistan. De kalte seg Profetens Ummah. En kompromissløs gruppe som hyllet Bin Laden og forsvarte voldelige jihadister. De fleste tydelige figurene i denne gruppen har tidligere vært en del av Islam Net.

- Fungerer Islam Net som et springbrett til mer ekstreme grupper?

- Det er vanskelig å svare på. En kilde sa litt sleivete at alle aktivister i Profetens Ummah har vært med i Islam Net. Det er nok ikke alle, men mange. Likevel er det viktig å trekke frem at det oppsto krangler mellom Islam Net og mer militante medlemmer allerede i 2011.

I 2012 ble Islam Nets ubestridte leder, Fahad Qureshi, truet på livet av noen i Profetens Ummah. De sa han ikke kunne sove trygt om natten og at han måtte passe på familien sin i Pakistan.

- Jeg opplevde det som et definitivt brudd. Nylig tok de også et definitivt oppgjør med Profetens Ummah i to kritiske artikler på nettsidene sine.

To norsk-somaliske jenter var våren 2014 omtalt i media da de dro til Syria. Begge var tidligere medlemmer, og Egzon Avdyli (25) som i april 2014 ble rapportert omkommet i kamper samme sted, var også et medlem før han ble med i Profetens Ummah. Og det er ikke til å komme unna at det er sider ved organisasjonen som er problematiske.

- Jeg har tenkt mye på om de fungerer som et springbrett eller filter for ekstremisme, men jeg vil si at en del av de strenge islamske rammene som er en viktig del av Islam Net fort kan fremme intoleranse og skape en "oss mot dem" tenkning, enten det er snakk om sjaer eller kuffar, ikke-muslimer. I den type intoleranse ligger det en risikabel mulighet for radikalisering.

Linge henviser til Islam Nets intolerante og sekteriske uttrykk som bidrar til polarisering blant norsk muslimsk ungdom. De hevder selv å promotere dialog, men argumentasjonen mellom Islam Net og andre muslimske grupper fremstår som tidvis hatefull. Det er heller ikke spesielt overraskende at Abu Usamah al-Thahabi, en predikant IslamNet inviterte for å holde kurs i 2013, har støttet drap på homofile og har oppfordret til hat mot ikke-muslimer.

Imidlertid er de to grupperingene også veldig forskjellige, først og fremst fordi Profetens Ummah, i motsetning til IslamNet, aksepterer vold som et virkemiddel.

- Islam Net har hatt et ønske om å vokse og favne bredt, så de har vært forsiktige med å ta klare standpunkt, men hvis de fortsetter på den veien de har begynt nå, og fortsetter å ta tydelig avstand fra voldelig ekstremisme og jihad offentlig, samt at gruppen utfordrer de problematiske sidene ved salafismen, så kan det hende at de kan demme opp for ytterligere radikalisering. Det er samtidig viktig å understreke at salafismens popularitet og gjennombrudd i Norge inkluderer både Islam Net og Profetens Ummah, og det er vanskelig å studere norske jihadister uavhengig av Islam Net. Det er et tema jeg gjerne skulle forsket mer på.

Salafismens framvekst i Norge er en utfordring for integreringen i Norge og har vanskeliggjort arbeidet med å forhindre intoleranse og mistenksomhet mellom muslimer og ikke-muslimer, samtidig som den også har økt konfliktnivået mellom muslimer imellom. Løsningen er reell samtale og dialog, både mellom religiøse ledere og moskeene, og mellom majoritetssamfunnet og muslimer, mener Linge.

- Salafismen er uansett kommet til Norge for å bli.

Teksten er basert på et intervju med Marius Linge og Linges tekst "Den konservative muslimske vekkelsen - Om IslamNet, Profetens Umma og salafismens fremvekst i Norge" publisert i Samtiden, oktober 2013.

Profetens Ummah

Profetens Ummah ble først kjent i offentligheten da de arrangerte en protestmarkering mot den blasfemiske filmen “Innocence of Muslims” foran den amerikanske ambassaden i september 2012. Gruppen består av mange av de samme personene som kalte seg “De frivillige”, som mobiliserte til demonstrasjonen mot Dagbladets trykking av en Mohammed-karikatur i 2010 og hvor det ble fremmet en “advarsel” og indirekte trussel om terror på norsk jord. I januar 2012 fikk de igjen mye pressedekning i forbindelse med en video de laget i forkant av en demonstrasjon foran Stortinget mot krigføringen i Afghanistan. Videoen hadde et truende innhold mot den norske regjeringen og kongehuset, og ble etterforsket av PST.

Gruppen er et løst sammensatt nettverk med norske salafiorienterte menn og kvinner, med åpne sympatier for terrorangrep og eksplisitt antidemokratisk, og til tider svært voldelig retorikk. Talspersonene for gruppen presiserte ovenfor NRK under en pressekonferanse i november 2012 at de ikke har til hensikt å utføre terror, men det har senere vist seg at de har vært aktive i å rekruttere og sende personer til Syria, som har slått seg sammen med terrorgruppen ISIS (senere “Den islamske stat”, IS).

Personene som er knyttet til gruppen har ulike etnisk bakgrunn, og de er hovedsakelig sentrert i Oslo-området. Et fellestrekk for flere av de mest aktive er en kriminell fortid. De mest sentrale personene i offentligheten har vært Mohyeldin Mohammed (opererer nå under endret

navn), Irfan Bhatti (nylig løslatt fra fengsel i Pakistan), Egzon Avdyli (drept i kamp for ISIS) og Ubaydullah Hussain (tidligere “amir”, altså leder for gruppen, nå talsperson). En sentral kvinne er niqabaktivisten Aisha Shezadi Kausar, som også har figurert i mediene, og bidratt med tekster om niqab i to bøker.

Profetens Ummah har vært svært aktive på sosiale medier. De diskuterer flittig på Facebook, og har egne youtube-videoer. De har også bedrevet møte- og rekrutteringsvirksomhet rundt i nærmiljøer i Oslo-området, og særlig på Grønland Torg i Oslo sentrum. Sommeren 2014 utvidet de sin misjoneringsvirksomhet til Karl Johan, Majorstuen og Rådhusplassen.

Profetens Ummah har en egen nettside, hvor de presenterer sin ideologi, og saker de synes er viktige. Særlig interessant er det å lese om hvordan de beskriver målene med det sosiale systemet i islam:

- Å definere rollene til menn og kvinner.
- Å organisere forholdet mellom menn og kvinner og for å løse problemer som kan oppstå fra disse relasjonene.
- Å regulere familiestrukturen.

De har også flere saker hvor de fremhever kvinnens betydning i islam, og særlig i spredningen av islam. Internett siden deres skiller seg ikke ut som en ekstrem

side. Mange av tekstene bærer preg av å ha blitt oversatt fra engelsk. De har også egne artikler med for eksempel støtte til Irfan Bhatti eller fellesuttalelser på vegne av gruppen. De annonserer Paltalk leksjoner, og nevner at de også har leksjoner med “brødre fra England”. På Paltalk kan man høre på foredrag og delta i diskusjoner med andre i egne nett-grupper.

Frem til sommeren 2014 var Profetens Ummah hverken særlig aktive eller samlet. Interne stridigheter, og bortfall av sentrale personer preget dem. Aisha Shezadi Kausar bekrefter også dette i et intervju med Dagbladet i mai 2014. Men dette har endret seg den siste tiden, og gruppen er mer aktiv enn noensinne.

Et eksempel på et mediestunt fra gruppen var å opprette en hatgruppe på Facebook i forbindelse med Europride i Oslo juni 2014. De omtalte homofili som en sykdom og sammenlignet det med pedofili og nekrofil. Gruppen ble rapportert og stengt etter tre døgn, men også denne gangen fikk de bred mediedekning og greide å spre frykt blant homofile med etnisk minoritetsbakgrunn i forkant av paradet. Ingen av gruppens medlemmer møtte opp for å markere avsky. De forsøkte også aktivt å få muslimer til å avstå fra å delta på den flerkulturelle festivalen “Mela”, i midten av august 2014.

Aller størst oppmerksomhet, både i media og fra sivilsamfunnet, fikk de etter at VG publiserte et langt videointervju med Ubaydullah Hussain på sine nettsider.

I intervjuet gi han eksplisitt uttrykk for sin støtte og lojalitet til “Den islamske staten” og deres brutale metoder. VG fikk massiv kritikk for intervjuet, og det ble mobilisert til en massiv motdemonstrasjon hvor både fremtredende muslimer og sekulære organisasjoner deltok.

Det er vanskelig å anslå nøyaktig hvor mange personer som er en del av Profetens Ummah, men det er sannsynligvis ikke snakk om mer enn noen få titalls personer, med en indre kjerne på cirka 10 aktive personer som uttaler seg i offentlige diskusjoner. Noe som er disproportjonalt med spaltetimerne de har fått i norske medier.

Radikalisering - Syria og Irak som et jihadsenter

Siden borgerkrigen i Syria begynte har begrepet radikalisering blitt aktualisert i det europeiske samfunn. Vi har sett unge menn og kvinner som i løpet av kort tid blir svært opptatt av å leve strengt religiøst, og som reiser til Syria for å ofre seg i det de ser på som en hellig krig. Det er grunn til bekymring og vi bør søke en forklaring.

Ordet brukes først og fremst om en prosess hvor en person går fra å følge samfunnets etiske normer, over til å akseptere vold som et middel for å oppnå politiske eller ideologiske mål. Utgangspunktet er ofte en personlig krise som åpner for en søken etter et åndelig eller et ideologiske svar. Men det er viktig å presisere at det er en gruppe av en minimal størrelse det er snakk om her, 40-50 individer blant fem millioner innbyggere.

Personlig rekruttering til en høyere mening

Sosiolog og terrorforsker Quintain Wiktorovicz har skrevet om denne prosessen etter å ha forsket på islamistgruppen al-Muhajiroun i Storbritannia. Han beskriver prosessen i fire stadier: 1) kognitiv åpning, 2) religiøs søken, 3) rammeinnstilling, (frame alignment), 4) sosialisering.

Det er vanlig å beskrives fenomenet som en slik trinnsvis prosess, men det kan være en fordel å tenke litt mindre fastlåst. Det er ikke slik at alle stadiene nødvendigvis skjer etter hverandre, eller at alle stadiene inntreffer i alle tilfeller. Og vi vet ikke med sikkerhet hvorfor noen personer

til slutt velger vold, mens andre ikke gjør det. De fleste som radikaliseres blir ikke voldelige. Og ytterligere komplisert blir det i de tilfellene hvor noen utfører voldelige handlinger på bakgrunn av sterke følelser som hat, plikt og kjærlighet uten å ha gått igjennom en radikaliseringsprosess først.

Forskningen til Wiktorovicz er interessant fordi han har utforsket den gruppen som mange terrorister i Storbritannia har vært innom, al-Muhajiroun. Gruppen har også forbindelser til Norge og Profetens Ummah, og fører en internasjonal kampanje som fremmer muslimers plikt til å reise til Syria. I Storbritannia var dette et relativt stort og tett miljø. Wiktorovicz beskriver hvordan enkelte søkende individer ble rekruttert gjennom møter på gaten med representanter for gruppen. De opplevde å få forståelse for sine personlige problemer og møtet førte til at de ble interessert og gikk videre til å bli medlemmer av organisasjonen.

Det er sannsynlig at den samme prosessen kan ha skjedd med personer i Norge som ble med i Profetens Ummah, og så bestemte seg for å reise til Syria. Det som gjelder for både Profetens Ummah og al-Muhajiroun, nå UK4Sharia, er at de er salafistorganisasjoner, det vil si at de bygger på en ultratradisjonell tolkning av islam og troen på et internasjonalt brodersamfunn av muslimer, ummaen, og den individuelle forpliktelsen til å forsvare alle muslimske befolkninger. Begge gruppene har også uttrykt sin støtte til Al-Qaida.

Krigen i Syria nå er inne i sitt fjerde år og det er en del informasjon som foreligger om hvem fremmedkrigerne er. Skandinavia er en av de regionene i Europa med de høyeste kontingentene, når det korrigeres for folketallet. PST opererer med et tall på 40-50 personer som har reist fra Norge til Syria, og totalt har mer enn 3000 reist fra Europa. De aller fleste som har reist er unge mennesker fra forskjellige etniske diasporagrupper og konvertitter. Det finnes mange årsaker til at unge mennesker reiser til Syria. Det kan være sterk rettferdighetssans, etniske miljøer med erfaring fra hellig krig, opplevelsen av fremmedgjøring og undertrykkelse, plikt til å forsvare ummaen, påvirkning fra internett, sekterisme, relativ deprivasjon, altså en livssituasjon hvor de føler de har fått mindre i livet enn de fortjener, og manipulering.

Søken på nettet

Når en person først har kommet til det punktet hvor de søker på nettet etter en dypere mening med livet gjennom islam, er det i dag relativt lett å komme inn på salafismen, en populær retning med en tro på en form for streng, "ren" og "opprinnelig" islam som setter dagens politiske situasjon inn i en religiøs ramme, som også gir en følelse av makt (empowerment) til individet ved at de føler seg betydningsfulle. Nettet er blitt et virtuelt rom i den fysiske verden som mange søker til. Det er blitt helt naturlig å tenke på nettet som et sted hvor man finner svar på de fleste spørsmål. Unge muslimer har oppdaget at alternativer til miljøet i moskeen finnes på nettet, og de kan diskutere islam og

kulturelle eller politiske spørsmål med andre muslimer.

Som den nederlandske sosialantropologen Martijn de-Koning har skrevet, er salafistene også gode på å utnytte mulighetene som ligger i internettpublisering og dialog på nettet. De har noen av de mest attraktive sidene for personer som vil finne ut mer om islam. Akkurat som al-Muhajiroun "fisket" personer på gata, gjøres det samme på nettet. For disse organisasjonene kom den arabiske våren og krigen i Syria som en gave. Salafistorganisasjonene, som inkluderer Profetens Ummah og Islam Net, tolker krigen som en del av profetiene. Deres perspektiv er at islam er under angrep og må forsvares, og dette utspiller seg over hele verden. I Syria står al-Assad for noen av de verste angrepene mot muslimene, men verden har snudd ryggen til. Mange islamister ser nå muligheten for at Syria kan være landet for gjenopprettelsen av Kalifatet eller en islamsk overstat, og det samme gjør Jabhat Nusra, Ahrar al-Sham, og ISIS/ISIL, (nå Den Islamske Stat), som mange av fremmedkrigerne slutter seg til. På denne måten kan de unge menneskenes reaksjon sammenliknes med protestbevegelsen mot Vietnamkrigen på 60- og 70-tallet i USA. Begge gruppene er en reaksjon på det de opplever som en urettferdig utenrikspolitikk.

Når noen slutter seg til radikale grupper på grunn av utenrikspolitikk, kan dette være på grunn av en slags politisk fremmedgjøring hvor unge mennesker søker et radikalt svar fordi de opplever at de politiske partiene

ikke ivaretar deres interesser. Religion spiller en rolle, selv om det er uklart hvor mye det betyr i den første søkende delen av radikaliseringsprosessen. De som rekrutterer til radikale organisasjoner spiller på urettferdighetsfølelsen til de unge.

Krigen i Syria tiltrekker seg alle typer personer, både altruister som vil drive humanitært arbeid, islamister, og jihadister som vil krige. Det er denne situasjonen som gjør det risikofylt for opphavslanene til fremmedkrigerne.

Personer kan være delvis radikalisererte før de reiser til Syria, eller andre såkalte jihadfronter som Somalia eller Jemen, og kan da bli ytterligere radikaliserert gjennom treningen og krigserfaringen. Faren kan oppstå hvis de kommer tilbake med fiendtlige ideer mot sitt hjemland. Det er dette myndigheter over hele verden frykter. Situasjonen er blitt mye mindre oversiktlig, og risikoen for at krigere har tilegnet seg våpenkunnskap, opplevd traumatiserende eller dehumaniserende kamphandlinger, og fått en styrket ideologi (blowback) er klart tilstede.

Ideologien som mange av fremmedkrigerne møter er svært voldelig og både Jabhat al-Nusrah og ISIS/ISIL ser på vesten som en fiende. Kalifatet skal gjenopprettes i Syria/Irak og ideologien skal spres til resten av verden. I denne ideologien og strategien står voldelig kamp sentralt for å oppnå målet. Ingen konflikt har tiltrukket seg så mange fremmedkrigere før. Man opererer med tall på over 12.000 personer.

Tiltak

Myndigheter i land over hele verden vurderer hvilke tiltak som kan settes inn mot denne radikaliseringsprosessen, blant annet konfiskering av passet til de som har reist ut. Sikkerhetstjenestene har ansvaret for å forhindre *terrorisme*, men for å kunne forhindre at personer i utgangspunktet blir radikaliserert, må mange deler av samfunnet ta ansvar. Dersom vi skal ta utgangspunkt i det vi kjenner til av eksempler er det noen elementer som ser ut til å ha betydning. Rotløsheten som flerkulturell ungdom kan føle og søken etter mening med livet er to viktige elementer.

Mange av de som har reist til Syria som fremmedkrigere, har foreldre fra andre kulturer enn den norske. Det er derfor svært viktig å sette inn tiltak for at alle barn og unge blir sett og respektert, uavhengig av deres etniske og sosio-økonomiske bakgrunn. Foreldre, utdanningsinstitusjoner, og kommunale tiltak spiller her en svært viktig rolle. Det må også jobbes med dialogmøter med de forskjellige etniske miljøene, og det må tydeliggjøres hvilke forventninger det norske samfunnet har til alle borgere, og hva slags rettigheter man har som borger. I tillegg må man forstå hva som kommuniseres innad i etniske miljøer. Her hviler det et ansvar på IMDI, UDI, NAV og Politiets Utlendingsenhet. Alle disse nevnte organisasjonene må være klar over at unge mennesker er fulle av energi, har en høy rettferdighetssans og samtidig er sårbare for inntrykk og manipulering.

Skolene kan også ta opp vanskelige temaer som ungdommer er opptatt av, som ekstremisme, manipulasjon og grooming på nettet. Internett er et sted som mange unge

mennesker søker til for å finne informasjon og mening. Særlig foreldre og lærere må kjenne noen av farene for manipulering som finnes på internett, eller andre steder der unge mennesker møtes. Dersom de unge ikke blir "sett" hjemme og opplever mening i livet, vil mange søke andre rollemodeller og miljøer. De kan også bli forført av en person som de blir interessert i. Urettferdighet i verden er noe som opptar mange unge. Et fokus på urettferdighet er vanligvis helt naturlig for unge mennesker, men det kan gå over i det ekstreme.

Som samfunn blir det vesentlig å forstå hva som er forlokkende ved salafismen og wahhabismen. De tilbyr enkle svar og beskriver en svart og hvit verden hvor Gud har all makt, og det er klare plikter for en rettroende muslim. Jihad sees på som en individuell plikt, og dør man i kamp, vil man oppnå det største; å bli en martyr. Da vil man leve evig med alt man trenger. Mange opplever at de er med i en gruppe som er velsignet av Gud og at han vil sende sine engler til slagmarken for å kjempe sammen med de stridene. For de unge blir det nesten som å komme inn i en magisk verden. Plutselig gir hele livet mening, og de har et klart oppdrag, å leve rent ved å følge Guds vilje.

Vi må ha respekt for engasjerte unge mennesker, samtidig som man er alert og hjelper med positiv rettleiding, eller melder i fra til de rette instansene dersom man kommer over unge personer som er på vei til å bli manipulert til ekstremisme eller er i ferd med å bli radikaliseret.

Islamsk stat - om kalifer og strutser

Islamsk Stat (IS) har fått massiv medieoppmerksomhet i løpet av våren og sommeren 2014. De er en militant jihadist-bevegelse på fremmarsj i Irak og Syria, og har gjort seg kjent gjennom brutal slakting av sivile, forfølgelse av minoriteter og videoinnspilte henrettelser av journalister. Tidligere var gruppen kjent som ISIS/ISIL (Islamsk stat i Irak og Levanten/Syria).

Hvordan har det seg, at en liten gruppe med jihadister har klart å erobre store områder på så kort tid? Hva er årsaken til deres suksess med å rekruttere unge jihadister fra vesten? Hvilke konsekvenser har denne gruppen for muslimer i regionen og verden over? Og i det hele tatt, hvem er de?

Mange forklarer deres vekst med noe som ligner konspirasjonsteorier, men for å søke svar må man se på deres teologiske utgangspunkt, politiske forhold og deres effektive propagandaapparat.

Fordømmelsene fra verdenssamfunnet har vært massive, men det må mer til enn kun fordømmelser hvis IS skal bekjempes. Enkelte forklarer dette med konspirasjonsteorier hvor USA, Israel og Assad er involvert, men man kommer ikke langt hvis forklaringene er fjernt fra virkeligheten. Man må adressere problemet slik det virkelig foreligger for å få til en optimal løsning.

Pedagogisk teologi

Sekterisk og teologisk har IS utgangspunkt i salafistisk jihadistlitteratur og innflytelse. Den umiddelbare teologiske innflytelsen kommer fra den yemeniske teologen Anwar al-Awlaki. Han gjorde jihad-litteraturen pedagogisk og enkel, og dermed også lettere å formidle til vestlige rekrutter. Al-Awlaki bygde sin kunnskap blant annet på den tidligere Al-Qaida lederen Ayman al-Zawahiri og Seyyed Qutb, sistnevnte var pioneren bak moderne forståelse av voldelig kamp begrunnet i islamsk teologi.

Litteraturen og doktrinene er blitt videreutviklet og tilpasset IS egne mål. Blant annet ble den snevre definisjonen på hvem som er en ekte muslim, enda snevrere. Doktrinen om et islamsk Kalifat, ble enda mer prominent, og krigsutbytte med slaver og konkubiner fikk økt interesse.

Organisasjonens utspring

IS sitt organisatoriske grunnlag er hentet fra før Irak krigen i 2003. Leder av en lokal militant jihadist-gruppe Abu Musab al-Zarqawi drev på den tiden sin egen terrorgruppe i Jordan mot styremaktene. Da den amerikanske invasjonen fikk staten til å kollapse endret al-Zarqawi fokus. Fra å ha orientert seg primært mot kampen i hjemlandet, rettet han nå innsatsen/kampene mot de amerikanske styrkene og deres allierte – det sjiamuslimske flertallet. Han slo seg senere samme med Osama bin Laden og la grunnlag for Al-Qaida i Irak (AQI). Den militante salafistiske organisasjonen AQI, initierte sekterisk krig mot sjiamuslimene. Til slutt var det bombingene av Askari-mausoleet som trigget borgerkrigen i Irak i 2006. Etter al-Zarqawis død i et amerikansk attentat samme år ble AQI omdøpt til Islamsk Stat i Irak (ISI) som ble svekket etter at amerikanske styrker, i lag med sunni-stammer, forente seg i kamp.

Selverklært kalif

Den selverklærte kalifen for IS, Abu Bakr al-Bagdadi, var før den amerikanske invasjonen aktiv som Imam i sin fødeby Samarra i Irak. Al-Bagdadi ble i 2004 fanget av amerikanske styrker og plassert under amerikansk varetekt. Denne hendelsen har lagt grunnlaget for en rekke konspirasjonsteorier om at det er CIA som har en egen agenda med IS. Sannheten er imidlertid at han ble løslatt da amerikanerne ikke visste hvem han var, og hvilke framtidig trussel han kom til å utgjøre.

I 2010 ble al-Bagdadi leder for ISI etter at organisasjonens daværende leder ble drept i et amerikansk offensiv. Med den syriske konflikten rasende i naboområdet ekspanderte ISI sitt territorium fra de små områdene i det vestlige Irak, til å omfatte store deler av grenseområdet mellom Irak og Syria. I 2013 ble ISI til ISIS, som dessverre kom overraskende på store deler av den vestlige verden.

Syrisk splitt og hersk

Assad-regimets taktikk i Syria har også påvirket gruppens vekst. Som så mange diktatorer i midtøsten, brukte regimet en splitt og hersk teknikk. Assad slapp fri fengslede jihadister som sluttet seg til den Al-Qaida-tilknyttede gruppen Jabhat al-Nusra's (JN) styrker øst i landet, på bekostning av den offisielle syriske opposisjonen. Al-Bagdadis fokus ble rettet mot å kuppe JN ved å erklære at gruppene hadde slått seg sammen. Snart fulgte erklæringen om dannelsen av en stat og noe etter et kalifat.

IS ble dermed et illegitimt barn av mange politiske forhold de siste tiårene. De er ikke støttet av noen stat, og er heller ingens venner, selv ikke andre jihadisters. Deres konflikt med disse har bare styrket egne rekker og antallet fotsoldater.

Propaganda og rekruttering

IS sin suksess beror i stor grad på deres mobilitet i lag med lette våpen, noe som gir gruppen mulighet til å bevege seg raskt, over store, tynt bebodde områder. Men det er propagandaen som er den store vinnerfaktoren her. Den massive rekrutteringen kan ikke forklares ved én faktor alene. Likevel finnes en felles motivasjon for de fleste unge muslimske ungdommene som slutter seg til ekstreme organisasjoner: de prøver å finne en vei, et svar på noe som gir dem mening i livet. IS kan gi dette. De tilbyr et forenklet verdensbilde, kombinert med enkle løsninger gjennom vold, for å innføre det som anses som rettferdighet. Dette kan gi en sterk moralsk overbevisning hos ungdom som opplever konfliktene i den muslimske verden som urettferdig.

I vesten søkes rekrutter som blir eksponert for propaganda på nett, men fysisk kontakt er utslagsgivende. Det å bli kontaktet av en overbevisende person som tilbyr enkle svar. Det å få en vennekrets, noen som aksepterer deg, åpner gradvis opp for at en over tid begynner å akseptere et alternativt tankesett. Noe som gir dem mening med livet, noe som er større enn en selv.

Før IS ble internasjonalt kjent drev både de og andre jihadist-organisasjoner med simpel propaganda som fikk stor oppmerksomhet. De brant store lass med sigaretter og knuste paller med brennevin. Disse bildene ble likt av noen unge verden over, inkludert i vesten. Fabelen om at religiøs fromhet medførte rettferdighet ble innsatsfaktoren i dette tilfellet.

Konspirasjonsteorier, som før var orkestret av autoritære regimer, ble også populært hos islamistiske bevegelser. Teoriene sår tvil om allmenn media, anerkjent litteratur og fornuft, til fordel for et alternativt konspiratorisk verdensbilde, som er svakt på integritet og fakta. Selvfølgelig vil slike teorier bidra til å svekke tilliten til samfunnet og gi en alternativ virkelighetsoppfattelse. IS er ikke ulik Al-Qaida i sin brutalitet. Al-Qaida slet med støtte da deres brutaliteter mot sivile ble kjent. Forskjellen er at IS deler sine massakre åpent. Den morbide, voldelige og sadistiske adferden er vanskelig å kvele, noe som samler verdensopinion

لا إله إلا الله

og opinionen i regionen mot dem.

Ulikt aktiviteter hos andre terrornettverk, hvor det er mye dødtid, skjer det noe hele tiden hos IS. Hvis man angrer eller blir desillusjonert, så venter det en dødsdom. Realiteten er at IS også holder på en god del av sine fotsoldater som gisler, begynner de å tvile eller ønsker å vende tilbake, straffes de med døden. Forræderi mot Islamsk Stat er forræderi mot Gud.

Konsekvenser

Da det Ottomanske kalifatet ble avskaffet i 1924 ble doktrinen om at en muslim til enhver tid skal leve under en kalif utfordret. Selv om kalifatet ikke hadde noen nevneverdig makt eller innflytelse rundt om i verden var det en sikkerhet at doktrinen var i orden. Imidlertid begynte teologer å tilpasse seg denne endringen og nedprioriterte hadith-kilder på dette og heller fremviste hadith-kilder som omtalte perioder hvor kalifatet ikke skulle være eksisterende.

Ifølge intervjuer ført av analytikeren Hassan I. Hassan er det en holdningsendring på gang blant alle lag i samfunnet i Midtøsten. Spesielt gjelder dette en sjelegransking blant sunnimuslimer. Han viser til Mohammed Habash, en lærd fra Syria, som legger skylden på moské-imamene for å ha glorifisert konseptet kalifatet som ufeilbart system, *'ISIS kom ikke fra Mars, det er et naturlig produkt av vår bakstrevserske diskurs'*. En Saudi kommentator, Ibrahim al-Shaalan utfordret landets skolepensum og mente at IS er praksis av hva som læres på skolen. *'Hvis pensum stemmer så har Daesh rett, men hvis sistnevnte er feil, hvem bærer da ansvaret'* spør han.

Stormufti av Saudi Arabia, Abdul-Aziz al-Sheikh, som tidligere har erklært at alle kirker på den arabiske gulf må ødelegges (med motstand fra stormuftien av Tyrkia), går nå ut og fordømmer IS som islams fiende nummer en. Motstanden er ikke begrunnet i deres handlinger, men i at de utfordrer deres autoritet.

IS er ikke sykdommen, snarere et symptom på et politisk vakuum. En ideologisk korleksjon og rystelse for salafislam primært, men også sunni politisk islam generelt.

Hodet ut av sanden

Det er ikke lenger lett å gjemme årsakene for slike terrornettverk bak konspirasjonsteorier. Da World Trade Center ble angrepet ble det stilt spørsmål ved hvem som finansierte Al-Qaida, men disse ble avvist som imperialistiske. Nå kommer spørsmålene fra innsiden, hvor folk er blitt mer informerte. Sosiale medier er blant årsakene, folkelig misnøye en annen, og sammen utgjør de en endring.

Anti-Muslimer vil bruke dette som argument at det nå endelig aksepteres at problemet ligger i selve religionen islam. Dette er blant årsakene til at enkelte muslimer prøver å renvaske og distansere troen islam fra IS sine herjinger. En kommer ikke langt med en slik tilnærming, begge bunner

ut i fastsatte mål, hvor realiteter blir modifisert og selektert for å passe narrativ. Slik fungerer ikke vitenskap.

Dødsstraff for apostasi er noe som etter lang intern og ekstern diskusjon har endret holdningen til det. Selv lærde argumenterer mot dette nå. Rasering av mausoleer forekommer ikke bare under jihadistiske nettverk, men også med statlig sanksjonering i Saudi Arabia, eller gjennom attentat i Egypt, Libya og Tunisia. Det argumenteres med at disse bryter mot monoteismen, men stemmer som lenge har argumentert for religionsfrihet og toleranse får også økt oppmerksomhet.

Opprørsstater som Daesh har blitt opprettet tidligere opp gjennom historien. Abbasid-kalifatet kjempet mot kharijite-staten med sete i nettopp samme region som Daesh har sitt. Disse opprørene utfordret den herskende strutsementaliteten og korrigererte intellektuell latskap. I dag er Ibadhi muslimene, dagens etterkommere av kharijitene, en av de mest stabile og fredelige muslimske grupper.

Teologien kan brukes som en løsning mot religiøst motivert vold, men den adresserer ikke alle aspekter ved radikaliserings. IS aksepterer ikke annen tolkning enn sin egen som den rette, og sosioøkonomiske faktorer uteblir i dette bildet. Det må til et krafttak for å skape en åpen arena hvor en kan være kritisk til sin tro, samtidig som man er troende. Hvor ikke alle svar, være seg politiske eller økonomiske, er innbundet i religiøs drakt. Hvor det ikke nødvendigvis ventes på uttalelser fra lærde før en bestemmer seg for hva en mener om IS eller andre sadistiske bevegelser.

Fornuften er en gave mennesket har som bringer progresjon. Hindrer man utfoldelse av tanker, hindrer man samtidig progresjon. Låser man diskusjoner innenfor noen fastsatte rammer, risikerer man også å gå glipp av det optimale svaret. Overlater man sin fornuft til andre, risikerer man også å adlyde blindt og dermed svekke egen kritisk evne. For en kritisk evne er avgjørende i møte med den massive informasjon vi får i våre dager.

YOUSEF ASSIDIQ

Oppbyggingen av en terrorcelle

En terrorcelle er bygget opp med en tydelig struktur og en tydelig rollefordeling, og mye av denne strukturen er overførbart til hierarkiet i ekstreme miljøer. For at et slikt miljø skal overleve er man nødt til å ha en karismatisk leder på toppen som kan fungere samlende og som en rollemodell for medlemmene. Disse lederne er flinke til å spille på menneskets behov for tilhørighet og trygghet. De er også sentrale i å få vervet flere medlemmer.

Den karismatiske ideologen er flink til å selge inn dagsaktuelle saker med en vinkling som bekrefter grunntanken i saken gruppen kjemper for. I tillegg er ideologen flink til å gi gruppens medlemmer følelsen av å være en del av noe større enn dem selv.

Terrorforsker Petter Nesser har beskrevet følgende profiler:

Entreprenøren

Lederen i en operativ terrorcelle er godt utdannet, godt sosialt integrert i samfunnet og har den ideologiske tilhørigheten i ryggmargen. Dette er personen i terrorcellen som legger planene og som sitter på internasjonale kontakter.

Protesjéen

Nestkommanderende i gruppa, ofte godt utdannet, godt integrert og med et langvarig forhold til entreprenøren. Dette er den operative lederen til gruppa og den som er ansvarlig for at planene blir fulgt og er ansvarlig for medlemmene.

Den utilpasse

Fotsoldaten i gruppa, ofte med kriminell bakgrunn, dårlig sosial tilhørighet og lav utdanning. Dette er delen av cellen som er ansvarlig for å innhente materialer og utføre terrorplottene. Ofte med liten eller ingen tydelig tilknytning til verken protesjéen eller entreprenøren. Ofte er det en følelse av å gjøre bot for tidligere synder som er motivasjonen og de tror at ved å gjøre et stort offer for saken vil de få tilgivelse.

Den tilhørighetsløse

Dette er en udefinerbar gruppe hvor fellesnevneren ofte er at de blir med uten å ha en ideologisk forankring til saken – men at man av andre grunner ønsker å støtte terrorcellen for å oppnå et mål.

Løsning

Hvordan forebygger vi at unge mennesker havner i en situasjon hvor voldelig ekstremisme kan ha en appell? Vi må forstå hvordan vi skal håndtere psykologiske behov, vi må stimulere en trygg identitet og vi må vise at vi ser individet.

Forebygging og avradikalisering

- intervju med psykolog og voldsforsker Ragnhild Bjørnebekk

I arbeid med radikalisering så er fokus på tidlig forebygging det aller viktigste. Voldsforsker ved politihøgskolen,

Ragnhild Bjørnebekk, vektlegger hvor viktig det er å fange opp barn og unge som står "utenfor". Det gjelder spesielt hvis de mangler et godt sosial miljø og vennekrets, eller hvis de havner utenfor skolemiljøet. Andre situasjoner som gjør unge mennesker sårbare kan være hendelser som har ført til en følelse av krenkelse.

- Det er essensielt å skape gode miljøer, fri for mobbing, der alle er inkludert. Mange som radikaliseres har vært marginaliserte i ulike settinger, og ofte særlig på skolen.

Andre har ikke vært det, men kan komme inn i rigide tankeprosesser og grubling. Noen har problemer med å komme tilbake til et normalt følelsesnivå etter opplevde krenkelser. Andre kan komme i ulike krisesituasjoner som gir en følelse av marginalisering.

Bjørnebekk er helt tydelig på at man bør gripe inn hvis man ser en prosess under utvikling til det negative. Den som griper inn bør være en personen har tillit til, eller som har evne til å skape gode relasjoner og motivasjon.

- Man må jobbe med totalsituasjonen: med tanker og følelser, og med å få følelsene ned til et harmonisk nivå. Familie, skole og fritid, er sentralt. Personen må ikke falle ut av alle disse områdene. Hvis det er mulig å satse på familien bør hele familien bli med i prosessen, eventuelt få hjelp til å takle de vanskelige samhandlingsprosessene. En av de viktigste risikofaktorene er tilknytning til skole,

og det er viktig at også familien har tilknytning der. Det kan være ett av problemene til noen innvandrergupper for de er ikke vant med at det skal være så sterk tilknytning til skolen som vi har i Norge. Det er skolens ansvar å skape tillit ved å ikke tillate mobbing, for noen ganger kan det være noe i skolekulturen som skaper avstand. Spesielt i områder med mye fremmedfiendtlighet.

- Hvordan nærmer man seg et individ man ser sliter?

- Man må jobbe med hele individet, både tanker og følelser, og snakke om fremtiden. Ambisjoner om fremtiden er viktig. Mange som bruker vold har veldig lite fremtidsperspektiv. Det er mye her og nå som gjelder.

Avradikalisering

Det å nå frem til noen som allerede er langt inne i en radikaliseringsprosess er mye vanskeligere og ikke minst tidkrevende.

- Det er ikke snakk om korte avradikaliseringsprosesser, for man må gå mye mer i dybden. Der er ikke tilstrekkelig å snakke med gode religiøse forbilder for eksempel. Man kan snakke om ideologien, men da må ulike standpunkt og nyanser snakkes om. Antisosiale og voldelige standpunkt må ikke få bli det beste argument. Mange har vært traumatiserte som barn, både lederne og rekruttene, og en del av lederne og kjernen har anti-sosiale trekk. Da vil de jo vanligvis ikke ha behandling, men mener alt er alle

andres skyld. Men det kan fungere å jobbe med rekruttene og de som er utenfor kjernen.

Noen kan havne i en "aha-opplevelse" hvor de får en selvinnsikt om at det de mener og gjør er helt feil. Og da er det viktig med et støtteapparat så det kan bli et positivt vendepunkt. Å få hjelp til å finne en positiv mening med livet er sentralt.

- Å bli inkludert i vanlige, prososiale grupper er viktig for å komme seg ut. Da bør man vekk fra de andre, plasseres i helt andre grupper enn sammen med andre "likesinnede". Vi må jobbe med hele mennesket fra forestillingene som er inni hodet, og følelsene som er knyttet til det som er inni hodet, og de handlingene som er utført.

- Har man forestilling om at man lever i et samfunn som er veldig negativt i forhold til visse ting man synes er sentrale i livet, så får man negative forestillinger i forhold til samfunnet, institusjoner og andre mennesker, som rådgivere, lærere, politi og politikere for eksempel. Hvis de forestillingene får utvikle seg så vil alle fortolkningene være negative og da kommer de sinte og fiendtlige følelsene, og de følelsene kan legitimere bruk av vold. Dersom man jobber med disse tingene som henger sammen og får brutt ned de negative fortolkningene blir det lettere å jobbe videre med de fiendtlige følelsene. Ser man på samfunnet som noe positivt, føler tilknytning til det og dets institusjoner, og føler at jeg kan bidra

med noe positivt, da blir det ikke lenger nødvendig å bryte loven.

- Kan du konkretisere litt mer hva man kan jobbe med?

- Man må jobbe med etisk vurdering, en fungerende samvittighet, selvkontroll og aggresjonshåndtering. Aggresjon og frustrasjon er en tilstand, men vold er en form som aggresjonen kan gis i visse situasjoner og den formen er i stor grad lært. Hvis man er i miljøer hvor det gir status å bruke vold så forsterker det en voldsutvikling.

Også å jobbe målrettet mot den blokkerte empatien.

- I mitt kliniske arbeid har jeg jobbet mye med empati og bruker blant annet film med innhold som er egnet til å jobbe både med vanskelige følelser, tanker og erfaringer og med mestring. De som har blokkert empatien må få hjelp til å løse den opp. Hvis den er blokkert på grunn av negative ting de har opplevd så kan kunstneriske filmer hvor vi blir følelsesmessig berørt og gir mulighet til å fokusere på offeret og offerets lidelser, hjelpe til å sette oss inn i offerets situasjon. Det kan gi forestillinger og opplevelser som i neste omgang kan overføres til virkeligheten.

Med hjerte for ungdommen

– intervju med Michael Cruz som jobber forebyggende i bydel Stovner

Våren 2014 lanserte Oslo kommune og Oslo politidistrikt “Veileder ved bekymring – hvordan forebygge og håndtere hatkriminalitet og voldelig ekstremisme blant unge”. Minoritetsrådgiver Michael Cruz var en sentral person i utformingen, og sitter med en del nyttige erfaringer fra et skoleprogram kalt “Unge ambassadører”. Han hadde sett behovet for en slik veileder etter flere bekymringsmeldinger og samtaler med unge som brukte hatretorikk og sympatiserte med teorier om vold og absolutte løsninger for å nå religiøse eller politiske mål. Han har lenge engasjert seg spesielt i det forebyggende arbeidet mot radikaliserings og ekstremisme blant unge i sin jobb i bydel Stovner, med kontor på Rommen skole.

- Jeg følte at myndighetene ikke hadde noe system for å jobbe med denne problematikken, derfor laget jeg i 2012 et rutineskjema til bruk lokalt i det forebyggende arbeidet i bydel Stovner. Dette var et rutineskjema som steg for steg forklarer hvordan man kan møte og følge opp ungdommer man er bekymret for. Det var tiltenkt ansatte på skoler, fritidsklubber, NAV og andre naturlige samarbeidspartnere i bydelen.

Skjemaet ble bygget på tidligere rutiner han hadde arbeidet med i forhold til æresrelatert vold og tvangs-ekteskap siden 2008. I 2013 ble den presentert for SaLTo kontaktforum (SaLTo-modellen har som formål å forebygge kriminalitet og rusmisbruk blant unge og har Oslo kommune og Oslo politidistrikt som hovedsamarbeidspartnere) der den ble revidert i samarbeid

med medlemmene i gruppen. Veilederen ble drøftet med mange personer fra ulike instanser og er tiltenkt alle i førstelinjetjenesten: skole, barnevernstjenesten, helse, fritid og politiet. Regjeringen har også gjengitt deler av veilederen i den nye handlingsplanen mot radikaliserings og voldelig ekstremisme.

Unge ambassadører-programmet

For Cruz er forebygging det viktigste i arbeidet mot radikaliserings. Han har derfor tatt initiativ til et “empowerment”-program for utsatt ungdom. Han kaller det “Unge ambassadører”.

- Meningen med programmet er å stimulere til refleksjon, meninger, holdninger og fremme kritisk tenkning. Man jobber med å bygge gode relasjoner med de unge og bruker dette som et forebyggende virkemiddel. Gruppelederen har en nøkkelrolle i å følge samlingene med aktuell temaer og ferdigheter som det skal trenes i. De unge blir motivert til å være forbilder og ha en positiv innvirkning på skolemiljøet etter å ha fullført programmet.

Gruppesamlingene startes og avsluttes på en fast måte måte for å trygge deltakerne, fremme aktiv deltakelse og godt gruppesamhold, og avsluttes med refleksjon over dagens tema, tilbakemeldinger om hva de unge lærte, hva som har vært bra, og til slutt “kjærlighetsrunden” der man gir hverandre positive tilbakemeldinger og komplimenter. “Kjærlighetsrunden” er noe de unge liker godt.

I programmet brukes metoder fra ART som står for Aggression Replacement Training, som er en forskningsbasert multimodal metode med mål om å styrke sosial kompetanse og erstatte aggressive holdninger med sosialt akseptert atferd. ART har tre komponenter: sinnemestring, sosiale ferdigheter og moralsk resonering.

- Vi bruker også forumteater som metode. Forumteater er en teaterteknikk utviklet av den brasilianske regissøren, pedagogen, forfatteren og politiske aktivisten Augusto Boal. I forumteater har man aktiv publikumsdeltakelse der man opphever skillet mellom scene og publikum. Man gir publikum redskapene til å kunne ta kontroll over sitt eget liv og finne konstruktive strategier for å kjempe mot ulike problemstillinger, ofte ulike former av undertrykkelse og urett de opplever i hverdagen. Forumteater brukes i psykiatri, i arbeid med rus og overgrep, samt i arbeidet mot gjengriminalitet, voldelig ekstremisme, mobbing, trakassering, krenkelser, diskriminering og rasisme.

Programmet gjennomføres over 10-12 samlinger, med en samling i uken og er praktisk tilpasset ungdomsskoleelever. Gruppen er kjønnsdelt.

Aktuelle temaer:

- Mobbing
- Hersketeknikker (caser og film om seksualiserte hersketeknikker, rykter, gruppepress)
- Vold og konsekvenser (morsalisk resonering)
- Identitet, vennskap, religion og kulturforskjeller (toleranse)
- Respekt, ære, skam, æresrelatert vold, sosial kontroll
- Lover og regler i Norge (straffeloven, konsekvenser, fremtid, muligheter)
- Sinnemestring (ART)
- Nettvett
- Fair play
- Gatemegling
- Besøk på politistasjon – en studietur elevene får som “premie”. De får høre om gruppepress, identitet, vold, straff og konsekvenser, samt sitte på med en politibil med sirener. Denne delen får mye positiv respons blant elevene.

- De unge som fullfører programmet mottar en diplom tildelt på høytidelig vis av rektor. Temaer og innhold i programmet planlegges og forankres i skolens ledelse. Foresatte orienteres og bes følge opp de unge i hjemmet i forhold til temaer som blir gjennomgått. De unge følges opp etter programmet i form av flere gruppesamlinger

og aktiviteter på fritiden, i samarbeid med lokale lag og foreninger samt bydelens tjenester.

Hvordan tilnærme seg sensitive tematikk som ekstreme holdninger

- Tillit og god kommunikasjon er nøkkelen. Når man samtaler med gutter med sterke patriarkalske holdninger, så mener jeg at det er bedre at det gjøres av en mann.

Cruz mener dette henger sammen med viktigheten av at hjelperen har kunnskap om utfordringer og muligheter knyttet til identitet.

- Jeg har sett gode hjelpere som gjør store feil gjennom å tilskrive de unge, eller gruppen de assosierer seg med, egenskaper som kan oppleves som nedlatende eller krenkende fordi de tenker annerledes enn en selv. Da er det ofte at de unge slutter å lytte og kommunikasjonen går over i lukket dialog og konflikten blir større.

For å kunne få til en god kommunikasjon er det viktig at man ikke gjør det på en måte som virker nedlatende og respektløs.

- Jeg er veldig for ansvarliggjøring av usunne holdninger knyttet til vold og intoleranse, men ikke gjennom konfrontasjon eller forsøk på å overbevise med mange argumenter. Det er naturlig for mange hjelpere at man vil overbevise den unge, men det kan gi en motsatt effekt i form av at den unge føler at hjelperen snakker ovenfra og ned. Den unge kan fort føle at hans oppfatning og referanser ikke blir respektert, noe som forsterker den unges defensive holdninger og gir et behov for å forsvare seg.

Cruz bruker Motiverende Intervju (MI) i samtale med den unge. MI tar utgangspunkt i at mennesket har et iboende potensial som det streber etter å utvikle, at ethvert menneske er ekspert på seg selv og sitt liv og har de beste løsningene på egne problemer og har selv ansvar for hvordan det lever. Derfor er det viktig å være svært bevisst på at man ikke gjør følgende tabber:

- Ikke spør ut ungdommen – “hvorfors tenker du sånn?” (avhør)
- Ikke kom med absolutte sannheter. Dette kan få den unge til å føle at hjelperen ikke viser interesse for ens oppfatninger, følelser og erfaringer (ekspertrollen)
- Ikke sett etiketter som er nedverdiggende på de som har en annen oppfatning eller forståelse enn oss (etikettfellen)
- Ikke skyldbelegg den unge for at han/hun tenker annerledes enn hva vi gjør (skyldbeleggelse)
- Ikke argumenter, tilrettevis, konfronter eller forsøk å overbevise den unge uten å lytte på hva han/hun har å si

MI-holdningen går ut på at hjelperen er fordomsfri og viser respekt for den unges autonomi og rett til selvbestemmelse. Hjelperen skal prøve å forstå hvordan den

unge tenker, sette seg inn i den unges situasjon gjennom å lytte med forståelse, empati, interesse og respekt. Samtidig må hjelperen vise optimisme og tillit til ungdommen og fokuserer på muligheter.

- Muligheter kan være alternativt miljø, jobb, nye rutiner, begynne på studie, deltakelse i storsamfunnet, løse konflikter med andre personer eller familie/slekt. Grunn tanken i MI er at man ikke skal argumentere i mot eller forsøke overtale den unge om sitt eget standpunkt, men at den unge selv skal føle behov og ønske om å endre seg. Jeg har stor tro på at dette fungerer på sensitiv tematikk som radikaliserings og ekstremisme.

Håndbok i arbeidet mot ekstremisme

Mange som jobber med barn og ungdom opplever at de mangler kunnskap om tema som hatkriminalitet, radikaliseringsprosesser og ekstremisme. Da er behovet stort for faglig støtte og erfaringsdeling. ”Hatkriminalitet og voldelig ekstremisme – en veileder til førstelinjetjeneste” skal gi generell kunnskap og praktiske råd i arbeidet. Nå er Cruz i gang med å utarbeide en mer omfattende håndbok om temaet. Den skal skrives av ulike fagfolk, for å dele erfaringer og øke mulighetene for å forebygge og hjelpe unge. Målgruppen er tjenesteapparatet generelt.

- Jeg har brukt en del erfaringer fra det amerikanske CVE (Countering Violent Extremism) programmet i det lokale forebyggende arbeidet og jeg tar en deltidsutdanning i England på forebygging av voldelig ekstremisme. Det er viktig å hente erfaringer fra utlandet, fordi de ofte har jobbet med denne tematikken mye lenger enn vi har gjort i Norge.

PDF av veilederen kan lastes ned fra Salto sine nettsider: www.salto.oslo.kommune.no

Bekymrings- samtalen

Jeg var på besøk ved forebyggende enhet på Manglerud Politistasjon for å snakke med en av arkitektene bak Politiets bekymringssamtale, Bjørn Øvrum. Han har forebygging av kriminalitet som jobb, hobby og fritidsaktivitet. I dag jobber han som forebyggende koordinator for hele Oslo Politidistrikt. Bjørn er politimann i hjertet, sjelen og hodet.

Bekymringssamtalen er et pedagogisk verktøy som Politiet bruker som en innledende samtale med ungdomskriminelle, unge rusmisbrukere og ungdom med radikale tendenser.

Å innlede en bekymringssamtale kan foregå på flere ulike måter.

- Pliktig oppmøte. Politiet innkaller til bekymringssamtale og både foreldre og ungdom er pliktig til å møte – men kan velge å være taus igjennom hele møtet.
- Frivillig oppmøte. Politiet inviterer både foreldre og barn til bekymringssamtale.
- En foresatt tar kontakt med Politiet og ytrer et ønske om en bekymringssamtale.

Politiet ønsker i de fleste tilfellene å invitere fremfor å innkalle. Øvrum forklarer at når folk møter opp frivillig er det større vilje for forandring og man innser alvor i egen situasjon. I tilfeller der det blir sendt innkallelse er

det begått et lovbrudd og samtalen er en oppfølging av straffen.

Bekymringssamtalen ble opprettet mot det høyreekstreme miljøet som vokste frem i Søndre Nordstrand på 90-tallet og ble brukt som en del av exit-programmet der endelig mål var å avradikalisere ungdom og bryte ned det ekstreme miljøet. I dag blir bekymringssamtalen brukt mot de fleste lovbrudd begått av ungdom for å forhindre gjentakelse og for å forebygge vold og kriminalitet.

Selve samtalen blir utført i et tradisjonelt avhørsrom med uniformert politi. Både foreldre og ungdom er tilstede og i enkelte tilfeller er også barnevernet representert. Bekymringssamtalen er ikke ment som terapi men som et lavterskeltiltak der man får kontakt med ungdom i faresonen tidlig og vise at handlinger kan få konsekvenser. Samtidig vektlegger Øvrum hvor viktig det er å involvere foreldrene, både for å vise tydelig tilstedeværelse av myndighetene, men også for å gjøre dem oppmerksomme på miljøet ungdommen tilhører.

Samtalen er bygget opp for å få ungdom til å reflektere over egen situasjon, hvordan de har havnet i situasjonen og hva de kan gjøre for å komme seg ut. I løpet av samtalen kartlegger man omgangskrets, nærmiljø og identifiserer sårbarhetsfaktorer der målet er å peke ut det som påvirker negativt og hjelpe både foreldre og ungdom til å snu tendensen og finne positive alternativer som kan få frem en mestringfølelse og skape distanse til det kriminelle miljøet.

Bekymringssamtale: https://www.politi.no/vedlegg/rapport/Vedlegg_2333.pdf

Wikiprevent: <http://wikiprevent.no/> ("Verktøykassa" til Bjørn Øvrum)

Trusselvurdering fra PST

PST kommer årlig med en åpen trusselvurdering av risikosituasjonen for voldsangrep i Norge. I tillegg kommer de med pressemeldinger og medieuttalelser ved hendelser som drastisk kan endre sikkerhetssituasjonen i Norge. Men hva er egentlig jobben deres?

- I den årlige trusselvurderingen bekrefter PST at det er cirka 50 islamister som har reist til Syria. Hvor stort er det islamistiske miljøet i Norge?

- Omfanget av det ekstreme islamistiske miljøet er usikkert, og det endrer seg over tid. For å kunne svare på om en person utgjør en potensiell trussel må man foreta en individuell vurdering. Hvordan en person ytrer seg vil være en del av en slik vurdering, men gir i seg selv ikke et klart svar. Personer som verbalt støtter vold som virkemiddel vil ikke nødvendigvis utgjøre en trussel, men de kan påvirke andre til å utføre vold. Personer som har både intensjon og kapasitet, men som ikke ytrer seg, kan likevel utgjøre en trussel uten å være synlige. Mange av de som vi har vurdert som mest handlingsdyktige har det siste året reist til konfliktområder. Isolert sett har dette ført til en reduksjon av miljøet. Noen har etter en tid returnert til Norge, andre vil trolig returnere i framtiden. Disse vil igjen kunne påvirke situasjonen her hjemme, og ny rekruttering til miljøet er sannsynlig. Å fastslå et tall er vanskelig, og heller ikke det viktigste. Det viktige er å kunne vurdere hvem som er villige og i stand til å bruke vold, hvem og hva de ønsker å ramme, og hva de faktisk vil oppnå.

- Hva er mandatet til PST? Må man ha gitt uttrykk for å ha et konkret voldspotensial eller kan en radikal sosial forandring i utseende og uttrykk være nok?

- Kriteriet om voldspotensial er helt sentralt. Vi kan ikke, ønsker ikke og har heller ikke kapasitet til å innhente informasjon om personer kun på bakgrunn av utseende, klesdrakt eller endring i sosial adferd. I PSTs instruks er det et eksplisitt forbud mot å registrere opplysninger om personer kun basert på ideologisk, politisk eller religiøs overbevisning.

- Har dere oversikt over hvor mange som er «hangarounds» i miljøet og hvem som eventuelt er i en tidlig radikaliseringsfase?

- Mange ungdommer blir eksponert for islamistisk ideologi og propaganda. Enkelte av disse vil søke mer, og denne propagandaen er lett tilgjengelig. Hvorvidt noen er «hangarounds» eller i en tidlig radikaliseringsfase er vanskelig å fastslå. Ofte vil slike personer heller ikke kvalifisere til å bli registrert hos PST. Vi antar også at mange av de som kommer i kontakt med ekstreme personer eller ytringer ikke blir radikaliseret, selv om de kan sympatisere med noen av de holdningene som kommer til uttrykk.

Vi har en viss oversikt over personer som på en eller annen måte har kontakt med ekstremistmiljøet. Det betyr at vi antar at det er flere enn de vi har oversikt over.

- Dere har sagt at religiøs tilhørighet er fullstendig irrelevant og at det kun er voldspotensialet dere ønsker å kartlegge. Hvor viktig er dette prinsippet i PSTs arbeid?

- Det er bruken av vold som er det straffbare, og det som vi skal forebygge. Religion og etnisitet er i seg selv helt irrelevant for vårt arbeid. Det samme er innbyggernes politiske og ideologiske oppfatninger. Det som ikke er straffbart skal vi heller ikke forebygge. Ulikhet i religion, etnisitet og ideologi finner man som kjent overalt i samfunnet, også i PST. En helt annen sak er det at ekstremister ofte bruker, eller misbruker, ideologi eller religion for å forsvare og legitimere sine handlinger. Det er likevel kriminalitet, og det er vår oppgave å hindre denne voldskriminaliteten.

- Hvor foregår rekrutteringen til islamistiske miljøer? Hvilken rolle spiller internett, lokal aktivitet og moskéer?

- Rekruttering foregår på mange arenaer. Internett er effektivt, og ofte der ungdom først blir eksponert for propagandaen fra ekstreme islamister. Noen få søker etter mer informasjon, og kommer da i kontakt med personer som forsøker å rekruttere dem inn i det ekstreme miljøet. Andre kan få sitt første møte med propagandaen gjennom venner eller familie.

- Hvordan foregår rekrutteringen på internett? Er det karismatiske ledere som holder foredrag, kontakt gjennom sosiale medier eller er det følelsesladet propaganda som har størst effekt?

- Alle de kanalene du nevner blir brukt, og de som søker informasjon vil finne mye. Det kan være fra personer eller grupper her i Norge, fra utlandet, eller på enkeltpersoners Facebook-konto. Hvilke medier som spiller størst rolle er vanskelig å si, det er mer et spørsmål om hvor mottakelige og sårbare de enkelte ungdommene er, og hvor lett de lar seg hjernevaske av propagandaen. Sterke bilder fra konflikter, humanitære kriser og overgrep mot sivilbefolkning kan ha stor påvirkning på enkeltpersoner. Det er forståelig at mange ønsker å hjelpe, individuelt og umiddelbart. Det er også dette «kognitive sjokket» ved den vanvittige voldsbruken som karismatiske ledere prøver å utnytte. Dessverre går propagandaen deres ut på å bekjempe denne volden med enda mer hensynsløs vold.

- Hva kan det sivile samfunnet gjøre mot radikaliserings og ekstremisme?

- Det sivile samfunnet kan gripe inn og stanse radikaliserings før det blir en sak for PST. Det kan skje gjennom engasjement og informasjon, og gjennom å være på de arenaene der ungdommen er. Det er et ordtak som lyder omtrent slik; «det skal en hel landsby til for å oppdra et barn». Relatert til denne situasjonen betyr det at alle som har kontakt med ungdom også bør være på vakt mot signal om en begynnende radikaliserings. Da vil ofte holdninger og adferd endre seg, men det vil ikke starte som noe straffbart. Hvis man klarer å hindre at ungdom lar seg fascinere og hjernevaske av ekstremisme vil samfunnet bli spart for mange utfordringer. Det er langt bedre, billigere og sikrere å hindre at ungdom blir radikaliserings, enn å overvåke dem når de har blitt overbeviste og fanatiske ekstremister.

- Noe du har lyst til å legge til helt på tampen?

- Hvis man registrerer voldsforherligende propaganda, eller personer som støtter eller oppfordrer til vold, så bør man ikke ignorere det. Den type ytringer kan i seg selv være straffbare. Verre er det at det kan være en indikasjon på en potensiell, framtidig trussel. De som ytrer seg slik bør utfordres, av familie, venner, ledere, lærere, eller andre som omgås ungdommen.

Humera Khan

– en muslimsk foregangskvinne i arbeidet mot ekstremisme

Minotenk var våren 2014 på en studietur organisert av US State Departement, for å lære om hvordan myndigheter og sivilsamfunn jobber mot voldelig ekstremisme i USA. Et av de mest interessante møtene var med ekspert på voldelig ekstremisme, Humera Khan.

Khan utstråler varme, trygghet og faglig autoritet når hun møter oss i en moské utenfor Washington DC. Hun er en av USAs fremste eksperter på CVE – Countering Violent Extremism, har spesialisert seg på scenarioplanlegging, strategiutvikling og trusselvurdering, og hun har fire universitetsgrader fra universitet i Cambridge, og en mastergrad i islamske studier fra The Washington Theological Consortium. Hun har også arabisk-studier fra Al Azhar i Egypt.

Nå er Khan leder for den amerikansk-muslimske tenketanken Muflehun, som spesialiserer seg på å forebygge radikaliserings og motvirke voldelig ekstremisme. Som muslim følte Khan det var en plikt å jobbe mot den økte terrorfaren i USA. Det globale bakteppet for deres engasjement er de stadig pågående internasjonale og regionale konfliktene som gir en mer varig tilstedeværelse av terroristgrupper, og bidrar til en økning av voldelig ekstremisme rundt om i verden. Navnet Muflehun er arabisk, og betyr “de suksessfulle”. Navnet har sin opprinnelse fra et Koran-vers som forteller at Gud oppfordrer alle til å være blant de som jobber for det gode i samfunnet, for rettferdighet og mot det som er ondt. Disse vil lykkes, loves det.

- Hva motiverte deg til å jobbe med ekstremisme blant muslimer?

- *Min religiøse motivasjon har særlig vært beretningen fra Profeten Mohammed som forenklet oversatt sier at man ikke er en sann troende om din nabo ikke føler seg trygg. For å oppnå dette, er det viktig at vi både som enkeltpersoner og som samfunn er villige til å ta ansvar for å beskytte våre unge som er i målgruppen for rekruttering av ekstremister. Vi så i 2010 en enorm økning i tilfeller av såkalte “Homegrown Violent Extremism” i USA, og det var ingen organisasjoner som jobbet med saken. Dermed startet vi Muflehun for det spesifikke formål å forebygge radikaliserings som kan føre til vold, og motvirke voldelig ekstremisme.*

Khan forklarer at forebygging av radikaliserings og voldelig ekstremisme og andre trusler må angripes ved roten. Et sterkere og sunnere fellesskap er det første skrittet for å sikre et trygt samfunn, så hun startet opp en selvstendig “think and do tank”, med sikte på å utvikle forebyggende tiltak initiert av det muslimsk-amerikanske sivilsamfunnet. Muflehun har som målsetting å forstå innholdet i trusselen fra voldelig ekstremisme, og skape kunnskapsbaserte tiltak innenfor en religiøs forståelsesramme. I tillegg til å være daglig leder i Muflehun, bidrar hun også som rådgiver til den amerikanske regjeringen og til politiet i flere europeiske land. Hun er en svært populær foredragsholder, og har særlig utmerket seg i sin kunnskap om rollen sosiale medier spiller i kampen mot ekstremisme rundt om i verden. I 2012 mottok hun Leadership Award fra FBI for sitt arbeid.

- Hva mener du er de største utfordringene vi står overfor når det gjelder radikaliserings blant unge muslimer?

- *Med dagens turbulente og voldelige situasjon i land som Syria og Somalia, er den største utfordringen å hindre at ungdommer reiser for å delta i terrororganisasjoners væpnede kamp. I sin entusiasme for å hjelpe og kjempe mot undertrykking, er de verken i stand til eller villige til å skille mellom legitime aktører og terrorister. I mange situasjoner vil de bli delaktige i å utføre grusomheter mot de muslimene de i utgangspunktet dro for å hjelpe, og de vil bli villedet til å tro at det de gjør er hellig krig.*

- Kan du forklare hvordan du jobber og hvilke effekter ditt arbeid har hatt?

- *Vårt arbeid har to hovedfokusområder: forebygging og intervensjon. I forebyggingsdelen fokuserer vi på å øke terskelen hos ungdom for å gå inn i ekstreme miljøer. Vi bevisstgjør ungdom og familiemedlemmer om strategiene som brukes for å rekruttere ungdom, spesielt gjennom sosiale medier. I våre intervensjonsprogrammer jobber vi på gata for å få utsatte ungdom inn i lokalbasert rådgivning før de begår kriminelle handlinger. Vi bruker også mye tid på å imøtegå narrative som eksisterer på sosiale medier. Det gjelder å være tilstede der ungdommene er.*

Khans kombinasjon av erfaringer fra sikkerhetsstrategi og kunnskap om islamsk teologi, gir en unik kompetanse for utforming av narrativer som kan brukes for å motvirke nettradikalisering.

Hun arrangerer spesialutviklede workshops for ungdom, allmennheten og religiøse ledere, med fokus på å motvirke ideologien som fører til voldelig ekstremisme. Og hun utformet “Viral Peace Program” for US State Department, hvor målet er å gi verktøy til ungdomsledere som de kan bruke på sosiale medier for å styrke fellesskapet blant ungdom og motarbeide at ekstreme ideologier får fotfeste. Khan er også aktiv selv i diskusjoner med unge muslimer med ekstreme holdninger på Twitter. Hun kunne fortelle at hun har også diskutert med ekstreme muslimer fra Norge.

- Hvilke råd har du for muslimske foreldre som er bekymret for unge mennesker i deres miljø?

- Det viktigste for foreldre er å være engasjert i livet til ungdommene sine. Familien er førstelinjen i kampen mot radikalisering og rekruttering til ekstreme grupper. Vi må ha en fordomsfri tilnærming til de unge, og oppmuntre de til åpen diskusjon og ikke til å være redde for å stille spørsmål. Samtaler om religion og politikk bør ikke bare pågå på internett, den må flyttes fra online-forumer hjem til stuene. Trygge arenaer er avgjørende for åpen og ærlig dialog, og vi må ikke vike unna emner som kan være ubehagelige og vanskelige å snakke om.

- Er det noen spesielle råd eller tips du vil gi til andre som jobber med forebygging av ekstremisme?

- Det viktigste for alle utøvere er å være godt kjent med den lokale konteksten. Alle programmene må tilpasses sine nabolag og de spesifikke utfordringene, og så ha en konsekvent gjennomføring for å lykkes.

- Er det viktig at muslimske organisasjoner og moskeer bli involvert i dette arbeidet?

- Det er helt essensielt at muslimske organisasjoner, moskeer, kultursentre og enkeltindivider er involvert i dette arbeidet. Det er vårt felles ansvar å beskytte våre unge fra å bli omfavnet av ekstremister, og det er vårt kollektive ansvar å bidra til å holde vårt samfunn trygt.

Radikalisering fra et ungdomsperspektiv

Abdirahman Abdulkadir fra Bærum skriver om sine tanker rundt radikalisering og forebygging

Det er bred enighet i hele Norge om at bruk av vold for å nå politiske mål ikke er noe som hører hjemme her. Slik tankegang er i strid med grunnleggende verdier vi har vokst opp med. Verdier som blant annet skal sikre oss religionsfrihet og politisk frihet. Dette er noe som inkluderer alle borgere, og når noen prøver å underminere disse verdiene ved bruk av vold eller ekstreme ytringer, er det grunn til å være bekymret.

Jeg har bodd og tilbragt mange år av ungdomstiden min i Asker og Bærum. Det var ikke før i fjor høst, da vi ble rystet av to somaliske søstre som på eget initiativ dro til Syria, at jeg for alvor satte meg inn i problemet med radikaliserert muslimsk ungdom. Engasjementet har økt kunnskapsnivået mitt rundt tematikken og funnene er ganske skremmende. I Bærum finnes det en del medlemmer i de ekstreme islamistiske gruppene. For en stund siden ble en ung mann fra Bærum drept i Syria og PST hadde en omfattende aksjon hvor de arresterte tre andre unge menn for terrorplanlegging. Jeg trodde aldri at noe sånt ville skjer her, men nå er det et faktum, og det er viktig å bidra til problemløsning. Det er bedre med forebyggende arbeid enn å reparere et problem etter at det har oppstått. Sårbare og emosjonelle ungdommer blir rekruttert på grunn av politisk misnøye, og de som rekrutterer spiller på deres følelser for å trekke dem inn i ekstreme grupper.

De siste årene har det vokst fram et radikalt miljø i Norge, preget av mennesker med bakgrunn fra muslimske land.

Personer fra dette miljøet har blant annet demonstrert utenfor stortinget og den amerikanske ambassaden, hvor de hyllet Osama Bin Laden. Mange av dem har et fiendtlig bilde av Norge som begrunnes med at norske væpnede styrker deltar i Afghanistan. Mange uttrykker sinne på grunn av vestlig imperialisme og foretrekker Sharia (islamsk lovgivning) fremfor demokrati. Det er viktig å poengtere at det finnes mange muslimer som er imot Norsk deltagelse i Afghanistan, men forskjellen mellom dem og denne radikale gruppen, er måten de ytrer sin mening.

Som et eksempel fungerer demonstrasjonen på Youngstorget i 2013, hvor over tusen muslimer møtte opp for å markere sin avsky mot filmen «Innocence of muslims». Disse muslimene viste fredelig sin motstand sammen med biskop Ole Christian Kvarme og ordføreren i Oslo, Fabian Stang. Til sammenligning var det rundt 20-30 mennesker utenfor den amerikanske ambassaden som hyllet og viste lojalitet til Osama Bin Laden. Begge demonstrasjonene var motivert av samme film, og viste avsky mot den, men kontrasten var betydelig i *måten* partene organiserte og gjennomførte det på. Demonstrasjonen hvor det var flest fremmøtte kan anses som representativt for de fleste muslimer.

Det skjer veldig mye i de islamistiske miljøene for tiden. De fleste av oss er kjent med Profetens Ummah og den ideologien de representerer. For en stund siden leste jeg et intervju med Ubaydullah Hussein, talsmannen

for gruppen. Han hevdet at majoriteten av de som drar ned til Syria for å kjempe, er medlemmer av gruppen.

Å reise til en borgerkrig hvor det nesten ikke er noen samlet opposisjon lenger, og hvor terrorgrupper har slått seg ned, er farlig. Syria har blitt en arena for global jihad og Vest-Europa opplever en økning av mennesker som drar ned for å slutte seg til borgerkrigen. PSTs vurdering om at mennesker med ekstreme holdninger som reiser ned til Syria kan utgjøre en fare når de er tilbake, er en vurdering jeg mener er riktig. Resultatet av alt dette har vært en voldsom debatt rundt Syria-farere. Det er bra PST er presise når de forteller at det ikke er muslimer generelt de har et våkent øye til, men de få som kan utgjøre en fare for andre.

Det muslimske miljøet i Asker og Bærum bærer preg av hendelsene som skjer i kommunene. Etter at søstrene fra Bærum dro til Syria har det kommet flere nyhetsoppslag om ekstreme miljøer og radikale mennesker som har vokst opp i Bærum. Det mest alvorlige hittil har ført til døden for Egzon Avdyli (25), en bærumsgutt som bodde på Dønski. Han var knyttet til profetens Ummah og sluttet seg til en terrorgruppe hvor han senere ble skutt av regimesoldater. Det er naturlig å være bekymret for at bekjente eller familiemedlemmer kan ende opp i slike miljøer, men jeg mener at det muslimske miljøet i Asker og Bærum står godt sammen og takler situasjonen på best mulig måte. Asker og Bærum er kommunene i Norge som scorer best på integrering av innvandrere. På den andre siden er vi belastet med rundt 20% av de ekstreme og radikale muslimene på Østlandet. Det er bekymringsfullt for alle som bor her og vi kan kjenne følelsen av å bli mistenkeliggjort og stigmatisert på grunn av disse hendelsene. Det er i underkant av ti personer som tilhører de ekstreme miljøene og jeg har snakket med mange muslimer som er redde for at noen skal tro at disse er representative for alle. Jeg håper derfor at viktige aktører i de muslimske miljøene står frem med en presis holdning mot de ekstreme kreftene som har fått fotfeste.

Når mennesker er inne i en slik radikaliseringsprosess forandres mye av personen. Vedkommende kan få nye venner innenfor et nytt miljø, adferd og holdninger endres, og aggressiviteten mot noe spesifikt kan være lett for omgivelsene å se og lese. De terrorsiktede guttenes far fortalte til VG at han så endringene, og fanget opp faresignalene, men var maktesløs til å gjøre noe med det. Likevel begynner det forebyggende arbeidet først og fremst i hjemmet. Der kan endringer lett oppdages, og det er viktig å få til et tett samarbeid mellom foreldre og barn, og andre instanser. Rapporten fra politihøgskolen om nettekstremisme kom frem til at sosiale medier er uhyre velegnet til å trekke personer inn i ulike miljøer og følgelig til å rekruttere. De brukes i utstrakt grad til å mobilisere til politiske saker. Ved å bli medlem av en ekstremistisk gruppe på sosiale medier, kan man ha tatt det første steget inn i «radikaliseringstunnelen».

Foreldre må ta initiativ til å følge opp ungenes aktivitet på nettet og komme på banen hvis barna er aktive på Jihad- eller propagandasider. Det må også være et tett samarbeid mellom foreldre, skolen og nærmiljøet for å

skape samhold og styrke fellesskapet, og på den måten kunne følge opp barn og ungdom på en trygg måte. Lærere og andre aktører som jobber med ungdom må tørre å imøtegå ideologien til ungdom som er i ferd med å falle utenfor. Det er viktig å si ifra før det er for sent. Det er svært liten tillitt mellom innvandrereforeldre og barnevern, så også på det feltet må det jobbes systematisk for å oppnå optimalt samarbeid. Ingen vil at noen skal utføre voldshandlinger, så alle aktører i nærmiljøer må innstille seg på å jobbe sammen mot et felles mål.

Moskeer og organisasjoner som representerer muslimer i landet må også ta et oppgjør i egne rekker. Det er viktig at flertallet av muslimer skal få definere hva islam er, og ikke en marginalisert gruppe uten noen form for støtte fra muslimer flest. Respekterte imamer må være tydelig på at de tar avstand fra ekstreme miljøer og fraråde unge muslimer å slutte seg til dem. PST sjefen mente at samfunnet sviktet hvis ingen klarte å fange opp signalene i radikaliseringsprosessen. De kom seg unna radaren til foreldre, skole, fritidsorganisasjoner og alt annet de var en del av. Det er sivilsamfunnets oppgave å passe på hverandre og bygge broer. Det er ikke PSTs oppgave å være ærlig med naboen og si at han er i ferd med å bli radikalisert, det er du og jeg.

Nå er det viktig å huske at måten vi svarer på vil være avgjørende for senere utvikling. Erfaringene fra 22. juli viste at vi stod opp for hverandre når det verst tenkelige rammet oss. Det viste også at hver enkelt av oss blir involvert når slike tragedier treffer. Det er derfor både enkeltindividets og storsamfunnets viktigste oppgave å ta vare på hverandre og passe på at ingen faller ut av sikkerhetsnettet vårt og vender seg mot oss.

Verktøy

Når man har en mistanke om at noen søker seg mot ekstreme og voldsforherligende ideologier så kan det vær nyttig å kunne noe om ord- og symbolbruk, samt bekymringstegn og sårbarhetsfaktorer.

Propagandakrigen på sosiale medier

Et viktig kjennetegn for “jihadist-miljøene” er deres høye aktivitetsnivå på sosiale medier som Facebook, Twitter og Youtube. Via disse gratiskanalene kan budskapet enkelt bli spredd til likesinnede over hele verden.

Selv om internett og sosiale medier er et effektivt verktøy for de som sprer ekstremistisk budskap, gir det samtidig oss som jobber forebyggende en god mulighet til å følge med på miljøene og enkeltindivider som man er bekymret for.

I dette forebyggende arbeidet er det viktig å ha kjennskap til de mest fremtredende ideologene og jihadistkrigere, som det ofte blir delt bilder av og som brukes som profilbilder, kunne identifisere symbolikk som brukes i miljøer som sympatiserer og fremmer jihadisme, samt forstå de vanligste arabiske begrepene som ofte benyttes i diskusjoner. Da kan man lettere identifisere flørtning med ekstremistisk propaganda.

Jihadistisk propaganda er lett tilgjengelig, og spiller ofte på referanser fra vestlig populærkultur, som de unge automatisk føler seg hjemme med, i kombinasjon med et politisert religiøst budskap.

Vi har samlet noen eksempler på bilder og propaganda som deles på sosiale medier. Disse er ganske moderate, for det er vanlig å også dele foto og videoklipp med krigsscener, særlig med drepte barn og kvinner. Med mobiltelefoner kan man få bilder fra en krigssituasjon direkte i hånden på noen sekunder. Dette vekker naturligvis sterke følelser hos

mottager, og propagandamaterialet spiller følelsesmessig på lag med rapporteringer som viser muslimer som lider under undertrykkelse og krigføring, fra for eksempel despoter som Bashar al-Assad i Syria eller vestlige stormakter (som USAs invasjon av Irak og støtte til Israels politikk ovenfor Palestina).

Mye av retorikken går på frustrasjon over det som oppfattes som dobbeltmoral fra vestlige land som snakker varmt om menneskerettigheter og demokrati, men som ikke følger dette i praksis når det gjelder muslimer.

På et mer personlig plan spiller propagandaen mye på følelsen av desillusjon og utenforskap. Den kan gi en “boost” til selvfølelsen til sinte unge mennesker som befinner seg i en radikaliseringsprosess, og gi en følelse av at de kan gjøre noe meningsfylt med livene sine gjennom å leve ut den jihadistiske ideologien i praksis.

Det er populært å posere med våpen og en pekefinger som peker oppover, som symboliserer den monotoistiske islam – Guds enhet. Dette er et symbol som brukes langt utover jihadistenes rekke, og har ingen direkte kobling til voldsforherligelse, men er andre symboler med, som ISIS-flagget eller bilder av Osama Bin Laden eller “khalif” Abu Bakr Al-Baghdadi, så indikerer det sympatisering med terrorgrupper.

Denne internettkulturen tilbyr en mulighet til å søke tilflukt i en sterk gruppementalitet og et forestilt fellesskap som går på tvers av landegrenser, kultur og hudfarge. Det gir tilhørighet til en sak som er mye ”større enn seg selv” og som i de respektive miljøene gir stor sosial status om man helhjertet tilslutter seg ideologien.

ISIS sin medieavdeling heter Al Hayat, og de er ekspert-er på å trigge psykologiske sårbarhetspunkter hos sine målgrupper og markedsføre sitt produkt: jihad. Å delta i jihad fremstilles som en vinn-vinn deal, enten dør man som martyr og lever videre i paradiset eller så er man med og bygger “Den islamske statens” suksess.

Det er enkelt å bestille klær og flagg med ISIS-logoer på internett, og særlig det sorte flagget med Profetens segl og den islamske trosbekjennelsen, brukes flittig i propagandaøyemed.

Flaggets sorte farge symboliserer jihad, og med sin tekst og tegn som går direkte på kjernen av islam, blir det et kraftfullt symbol.

Propagandaen til ISIS veksler mellom å skremme og oppildne motstandere, og å fremstille tilstanden i “Den islamske staten” som idyllisk, fredelig og harmonisk. Kontrasten mellom halshugging og massehenrettelser og Eid-hilsener med lykkelige barn, er enorm.

Desensivering og dehumanisering er to viktige stikkord i en propagandakrig. Desensivering i denne sammenheng er en gradvis tilvenning til det som utløser frykt og angst, så man blir rustet til å tåle påkjenningsene og etterhvert ser på det som normalt.

Dehumanisering er å umenneskeliggjøre andre mennesker, slik at det rettferdiggjør å drepe, lemleste og undertrykke. I jihadistisk ideologi går denne dehumaniseringen ofte ut på å degradere andre muslimske grupper og folkegrupper, ut fra ens egne ideer om moralsk og religiøs overlegenhet som bærere og forsvare av "den sanne islam", og at alle ens motstandere er legitime fiender fordi de ikke aksepterer ideologien.

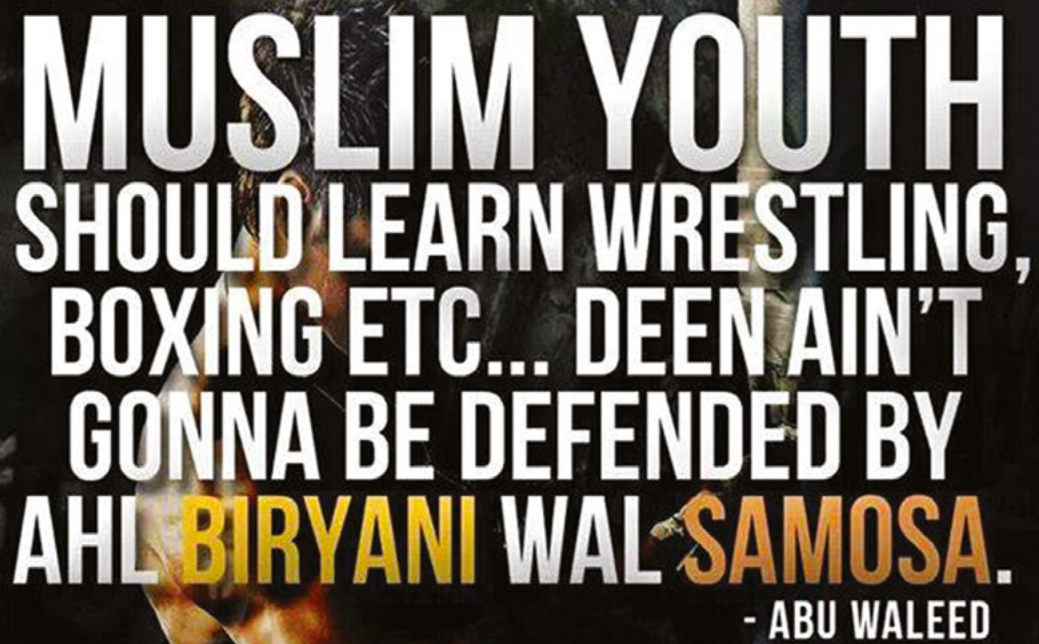
**KEEP
CALM
AND
LOVE ISIS
MUJAHIDEEN**

“ WE MUSLIMS ARE NOT
DEFEATED BY OUR ENEMIES,
WE ARE DEFEATED BY THE
HYPOCRITES AMONG US. ”

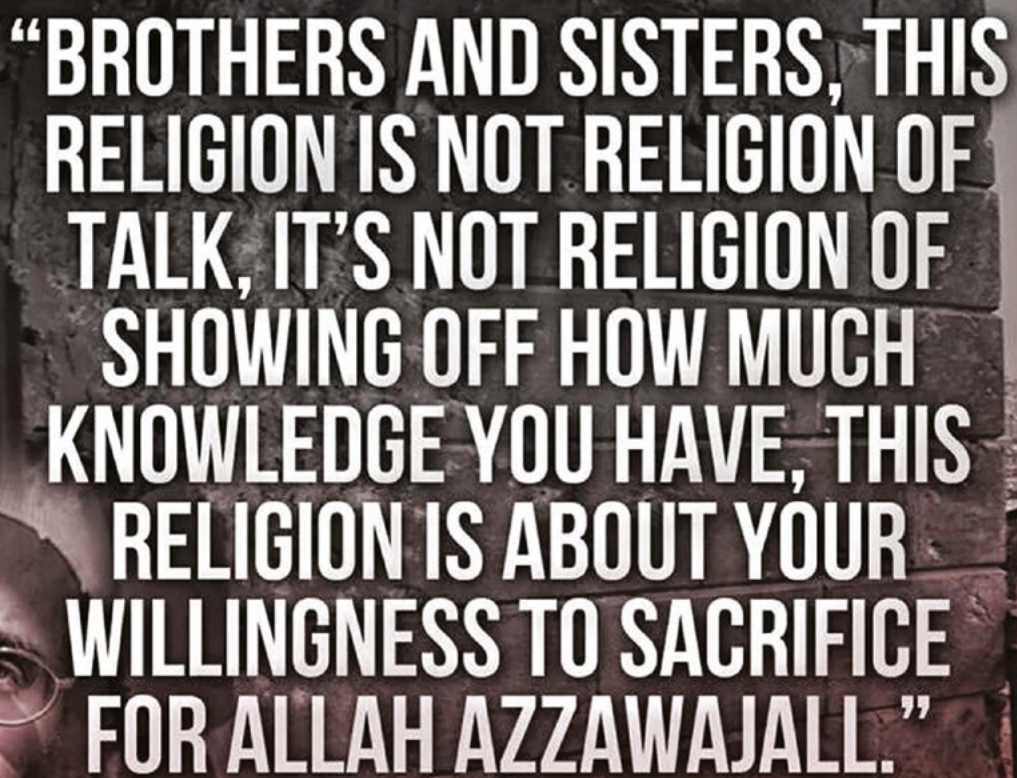
- SHEIKH ABDULLAH AZZAM (RH)

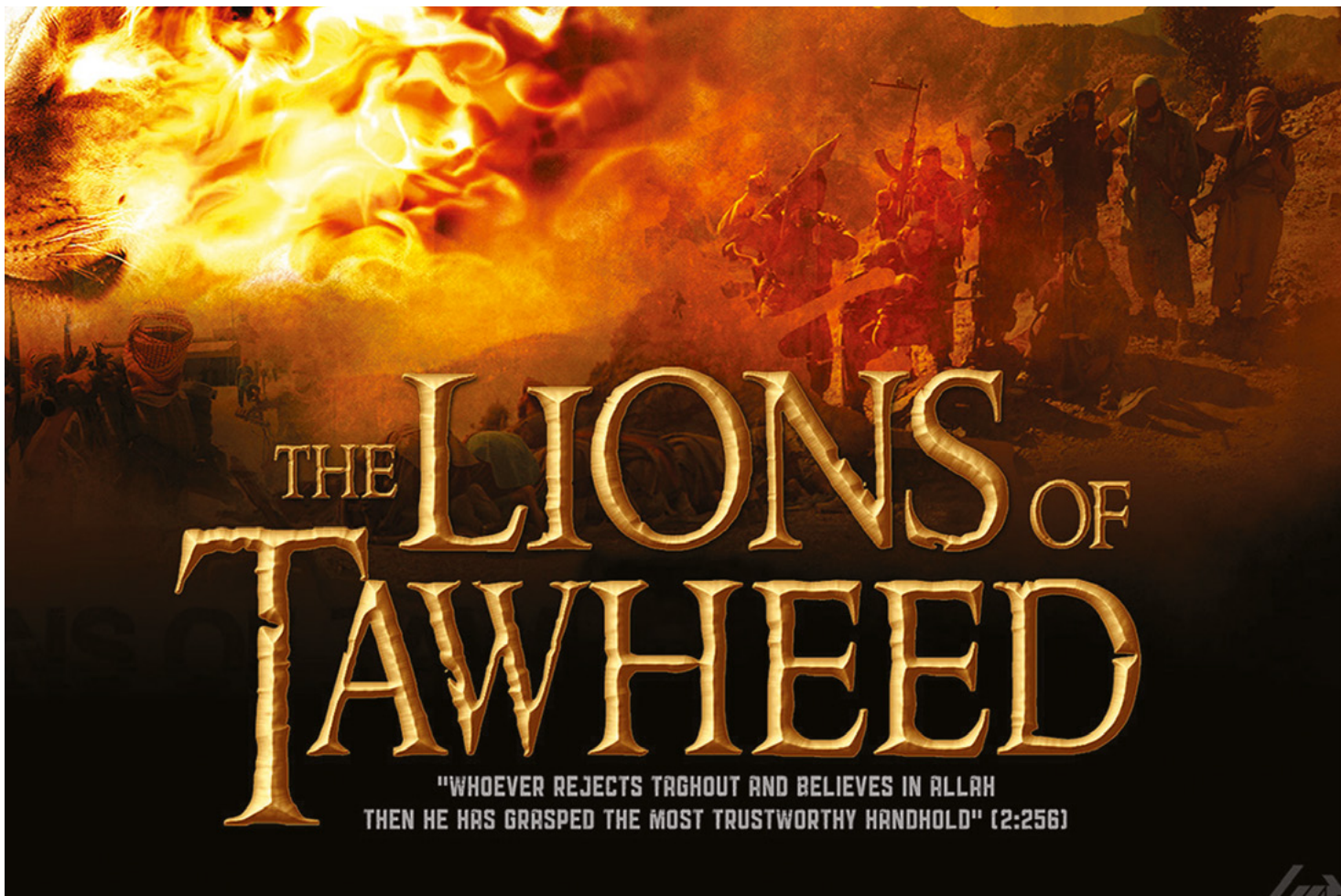

**MUSLIM YOUTH
SHOULD LEARN WRESTLING,
BOXING ETC... DEEN AIN'T
GONNA BE DEFENDED BY
AHL BIRYANI WAL SAMOSA.**
- ABU WALEED

**“BROTHERS AND SISTERS, THIS
RELIGION IS NOT RELIGION OF
TALK, IT’S NOT RELIGION OF
SHOWING OFF HOW MUCH
KNOWLEDGE YOU HAVE, THIS
RELIGION IS ABOUT YOUR
WILLINGNESS TO SACRIFICE
FOR ALLAH AZZAWAJALL.”**

- SHEIKH ANWAR AL-AWLAKI
MAY ALAH HAVE MERCY UPON HIM

Munafiq – munafiqun (fl) – munafiqeen (om noen) =
Hyklere (veldig negativt ladet)

Taghut = En som går over grensene, opprører, avguds-
dyrker (veldig negativt ladet)

Tawhid = Guds enhet, monotoisme. Sentralt prinsipp i
islam. Ofte symbolisert med en knyttet hånd med bare
pekefinger som peker oppover.

Khanzir = svin (hyppig brukt som skjellsord av
medlemmer i Profetens Ummah)

Kafir – kuffar – kafirun = vantro

Takfir = å erklære noen for vantro (kafir)

Daleel = bevis (teologiske referanser til skriftene eller
lærde)

Mujahid – mujahideen (fl) = en som utfører jihad

Fitna = kaos, ødeleggelse i samfunnet, mellom menne-
sker eller grupper

Taqwa = Guds frykt

Murtad – muratdeen = frafallen

Tawfiq = noe godt fra Gud

Dua = personlig bønn

Rafidah = shia muslimer (negativt ladet begrep, ofte
brukt av intolerante
grupper)

Shirk = sidestille noe med Gud, regnes som en av de
alvorligste synder

Bidaa = innovasjon av nye ting i religionen (salafier er
veldig opptatt av dette)

Shaytan – sheyateen (fl) = djevelen

Sunnah – Profeten Mohammeds eksempel og sedvane.

Jihad – Streben for Guds sak. Enten på et personlig plan
mot ens lyster og ego, eller samfunnsmessig.

Insha'Allah – Om Gud vil

Alhamdulillah – All ære og takk til Gud

Dawah = å invitere til islam, eller å misjonere

Ummah = det globale muslimske fellesskap

Ordliste

Dette er en oversikt over arabiske begreper som ofte
brukes i diskusjoner om islam, spesielt på nettet. Siden
det arabiske språket har en spesiell posisjon i islam, blir
begrepene ofte ikke oversatt i daglig tale, men er en
integert del av språket.

Begrepene merket med rødt brukes hyppig i diskusjoner
knyttet til ytterliggående religionsforståelse.

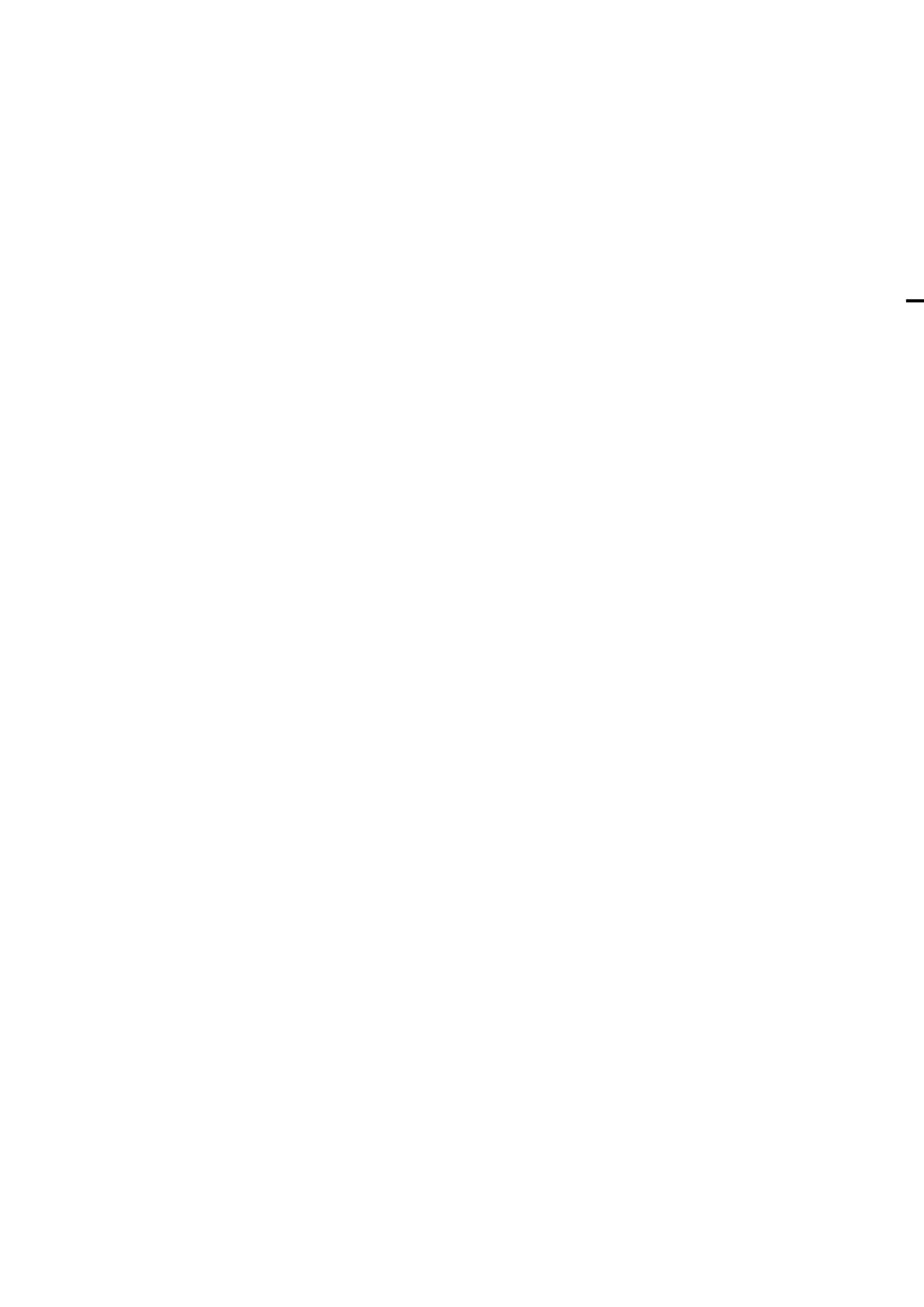
Det er viktig å huske på at disse faktorene i seg selv ikke trenger å bety at vedkommende er i en radikaliseringsprosess, men en kombinasjon av disse og sympatier med terrorideologi og/eller grupper, er faresignaler som må følges opp

- Identitetskrise, når man ikke føler tilhørighet noe sted, verken hjemme eller i samfunnet
- Psykiske lidelser som depresjoner, antisosiale personlighetsforstyrrelser og manglende empati
- Søken etter spenning, berømmelse og anerkjennelse.
- Søken etter mening i livet
- Opplevelse av diskriminering, mobbing eller vold
- Internasjonale konflikter som de i Afghanistan, Irak, Tsjetsjenia, Palestina og Syria og lignende
- Fiendebilder og offermentalitet – en tanke om at vesten er i krig med islam og muslimer aldri vil bli godtatt
- Angrende synder. At man vil gjøre bot for en ”syndefull” fortid, eventuelt nåtid
- Vanskelig oppvekst med familievold, autoritær oppdragelse, svak mestring eller lignende
- Kjærlighetsbrudd eller andre livskriser i nære omgivelser som åpner for en kognitiv endring i synet på verden.
- Ekspressradikalisering, når holdninger, verdier og verdenssyn forandres over natten
- Historie med rusmisbruk

Radikalisering – sårbarhets faktorer:

—

—

Radikalisering og voldelig ekstremisme har preget nyhetsbildet de siste årene. Spesielt mye fokus har det vært på unge, norskmu­slimske menn og kvinner som har reist for å delta i væpnede konflikter i utlandet, og på de som åpent fremmer jihadistisk propaganda her hjemme.

Denne boken gir en enkel og oppdatert innføring i temaet radikalisering og voldelig ekstremisme med islamistisk for­tegn og noen verktøy til forebygging.

Den er rettet mot alle som jobber med unge – myndigheter, lærere og helsepersonell, like mye som foreldre og ungdommer – slik at man står bedre rustet til å kunne identifisere og iverksette forebygging av radikalisering og voldelig ekstremisme, og bli bedre kjent med aktørene som allerede jobber på feltet.

Bidrag­sytere:

Linda Alzaghari
Yousef Assidiq
Ragnhild Bjørnebekk
Lars Gule
Marius Linge
Atle Mesøy
Usman Asif
Michael Cruz
Abdirahman Abdulkadir
Ellen Reiss